

לבריאות והצלחת

שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא

וצאצאיהם

חגית בת מרים ושמואל. פתחיה בן חנה ויאיר

וילדיהם: דרור, הלל, אשר, ישי, רות.

עודד בן מרים ושמואל. מעין רבקה בת אורלי ואפרים

וילדיהם: ידידיה, רננה, שירה, אמונה, צורי.

תמר בת מרים ושמואל. רועי בן שרה ומשה.

ובתם: אמונה מרתה

לרפואת חיים שמואל בן סימה

לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת

אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

פרק רביעי ספק אכל חלב

דפים י"ז-י"ח

[ויקרא ה' י"ז-י"ט] וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וְעִשְׂתָּה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאָשָׁם וְנָשָׂא עוֹנוֹ. וְהָבִיִּא אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ לְאָשָׁם אֶל הַכֹּהֵן וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגָגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא יָדַע וְנִסְלַח לוֹ. אָשָׁם הוּא אָשָׁם אָשָׁם לָהּ.

הענין הזה מדבר במי שבא ספק כרת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו... הרי זה מביא אשם תלוי, ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא, ואם נודע לו לאחר זמן יביא חטאת. [רש"י שם על התורה].

מי מביא אשם תלוי

כבר נתבאר, שמי שחטא בשגגה באיסור לא תעשה שיש בו עונש כרת [על המזיד], מביא קרבן חטאת לכפרתו.

ומי שנסתפק אם חטא בשגגה, באיסור לא תעשה שיש בו כרת, הרי זה מביא אשם תלוי, והוא מועיל לו, להגן עליו מן היסורים, עד שיתברר לו אם חטא, או לא, [שאם יתברר לו שחטא, יביא חטאת, ואם יתברר לו שלא חטא, מעתה פטור הוא מכלום].

ונאמרו במשנה כמה דוגמאות שבהם הכל מודים שיש חיוב אשם תלוי.

- כגון שהיו לפניו שתי חתיכות של בשר, אחת חלב [אסור], ואחת שומן [מותר], ונטל אחת מהן, שהיה סבור שהיא שומן, ואכלה, ולאחר מכן נסתפק בדבר, שמא באמת זו שאכלה חלב היתה, הרי זה מסופק אם חטא בשגגה באיסור לא תעשה שיש בו עונש כרת, ומביא אשם תלוי.

- וכגון שהיו עמו בבית אשתו ואחותו, ובא על אחת מהן, שהיה סבור שהיא אשתו, ולאחר מכן נסתפק בדבר, שמא באמת בא על אחותו ולא על אשתו, הרי זה מסופק אם חטא בשגגה באיסור לא תעשה שיש בו עונש כרת, ומביא אשם תלוי.

- וכגון שעשה מלאכה באחד מהימים, שהיה סבור שהוא יום חול, ולאחר מכן נסתפק בדבר, שמא עשה אותה מלאכה בשבת ולא ביום חול, הרי זה מסופק אם חטא בשגגה באיסור לא תעשה שיש בו עונש כרת, ומביא אשם תלוי.

ונחלקו חכמים בדבר זה, האם בכל אופן, מי שנסתפק אם חטא בשגגה באיסור לא תעשה שיש בו עונש כרת, מביא אשם תלוי, או שרק באופנים מסוימים של ספק חטא, יש חיוב אשם תלוי.

א. דעת רב אסי. [אפילו בספק חתיכה אחת. משום שיש אם למסורת].

לדעת רב אסי, בכל אופן שנתעורר ספק, שמא חטא באיסור לא תעשה שיש בו עונש כרת, הרי זה חייב אשם תלוי, שנאמר בעניין, "וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וְעִשְׂתָּה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאָשָׁם וְנָשָׂא עוֹנוֹ", ולדעתו, כלל בידינו, שיש לדרוש את התורה כפי המסורת [=יש אם למסורת], כלומר, כפי מה שנמסרה מדור לדור כמו שהיא כתובה, ולא כפי שהיא נקראת, ומאחר שהכתוב הוא "מצות", שמשמע מצוה אחת, הרי זה מלמד, שכל שיש לו ספק באיזה דבר, אם חטא בו או לא, אפילו אין כאן אלא דבר אחד, הרי זה בכלל חיוב אשם תלוי, ולכן אפילו לא היו לפניו שתי חתיכות שאחת חלב ואחת שומן, אלא חתיכה אחת בלבד, ואכלה, משום שהיה סבור שהיא שומן, ולאחר מכן נסתפק שמא לא היתה שומן אלא חלב, הרי זה מביא אשם תלוי, וכן אם היתה עמו בבית אשה אחת, ובא עליה כי היה סבור שהיא אשתו,

ולאחר מכן נסתפק שמא אחותו היתה, הרי זה

מביא אשם תלוי.

ומה ששנינו, "ספק אכל חלב ספק לא אכל..."
הכוונה אף בספק של חתיכה אחת, ורק מה
ששנינו אחר כך, "חלב ושומן לפניו ואכל אחד
מהן..."
הכוונה לספק חתיכה משתי חתיכות,
ובאמת אין צריך לשנות את הדין השני, שכן אם
בספק בחתיכה אחת חייב אשם תלוי, כל שכן
בספק חתיכה משתי חתיכות, אלא שמשנתנו
נשנית על דרך, "זו ואין צריך לומר זו", שכן הוא
רגילות התנא בהרבה מקומות.

ולדברי כל האמוראים, כן דעת התנא רבי אלעזר, שחייב אשם תלוי, הוא בכל ספק איסור. אלא שלדברי רב אסי, גם חכמים מודים לו בזה. אולם לדברי שאר האמוראים המבוארים להלן, חכמים חולקים על רבי אלעזר בדין זה, ומחייבים אשם תלוי, רק באופנים המבוארים להלן.

ב. דעת חייא בר רב ורב יהודה אמר רב. [בספק שתי חתיכות. משום שיש אם למקרא].

לדעת חייא בר רב וכן לדעת רב יהודה אמר רב, מי שנסתפק בדבר אחד בפני עצמו, אם חטא בו, כגון שהיתה לפניו חתיכה אחת [=כזית אחד] של בשר ואכלה, ולאחר מכן נסתפק אם חלב היתה או שומן, אינו מביא על כך אשם תלוי, ורק כשהספק הוא על שני דברים לכל הפחות, מביא על כך אשם תלוי, כגון שהיו לפניו שתי חתיכות של בשר [=כשני זיתים של בשר] ואכל אחת, כי היה סבור שהיא שומן, ולאחר מכן נסתפק, שמא חלב אכל, הרי זה מביא אשם תלוי, שנאמר בעניין, "וְאִם נֶפֶשׁ פִּי תִחַטָּא וְעֵשְׂתָה אֶחָת מִכָּל מִצּוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאִשִּׁם וְנִשְׂא עֹנֹו", ולדעתו, כלל בידינו, שיש לדרוש את התורה כפי שהיא נקראת [=יש אם למקרא], ומאחר שהכתוב נקרא "מִצּוֹת", שמשמע שתי מצוות, הרי זה מלמד, שדין אשם תלוי נאמר רק כשיש ספק על שני דברים.

ומה ששנינו, "ספק אכל חלב ספק לא אכל..."
הכוונה רק בספק של חתיכה אחת משתי חתיכות, כמו מה ששנינו אחר כך, "חלב ושומן לפניו ואכל אחד מהן..."
והדין השני הוא פירוש של מה שנאמר בתחילה.

ג. דעת רבי זירא אמר רב. [בספק חתיכה ועוד. משום שניתן לבררו].

לדעת רבי זירא אמר רב, מאחר שסיבת הבאת אשם תלוי היא, להגן עליו מן היסורים עד שיתברר אם חטא או לא, אין אשם תלוי בא, אלא בספק חטא שניתן לבררו לאחר זמן, כגון שהיו לפניו יותר מחתיכה אחת של בשר [כזית בשר ועוד], ואכל חתיכה אחת [כלומר כזית אחד], ואינו יודע מה אכל, מאחר שהניח מעט, ניתן לברר את הדבר על ידי מומחה, שיברר מה היא הנשארת, ועל פי זה נדע מה אכל. אבל כשהיתה לפניו חתיכה אחת בלבד, ואכל כולה, מאחר שלעולם לא נוכל לברר מה אכל, אינו מביא על כך אשם תלוי.

ד. דעת רב נחמן אמר רבה בר אבובא אמר רב. [בספק שתי חתיכות אחת חלב ואחת שומן. משום שרק באיקבע איסור].

לדעת רב נחמן אמר רבה בר אבובא אמר רב, אין חיוב אשם תלוי, אלא בספק חטא, שיש לו יסוד של איסור מבורר, כלומר, שהיו לפניו שתי חתיכות של בשר, ואחת מהן ודאי חלב, והיה סבור שאכל את חברתה, ולאחר מכן נסתפק, שמא אכל את זו שהיא ודאי חלב, בזה הוא מביא אשם תלוי, כי דבר ברור הוא שהיה לפניו איסור, [=איקבע איסור], אלא שספק אצלו אם אכלו, ורק באופן כזה, שברור לו שיש כאן איסור, אלא שספק אם אכלו, הרי זה מביא אשם תלוי. [ובאופן הזה, הוא מביא אשם תלוי, גם אם אין אפשרות לברר את האיסור, כגון שתחילה גוי אכל חתיכה אחת, וישראל אכל את השניה, ועתה לא נותר כלום לברר על ידו מה אכל הישראל]. אבל כשהיתה לפניו חתיכה אחת בלבד, ואכל כולה, מאחר שאין זה ברור שהיתה אסורה, אינו מביא על כך אשם תלוי.

כמה דברים שהם נפקא מינה בין הדעות השונות				
הספק	חתיכה אחת ספק חלב ספק שומן	חתיכה ומחצה אחת חלב ואחת שומן* ואכל אחת והניח מחצה	שתי חתיכות אחת חלב ואחת שומן* ואכל אחת והניח השניה	שתי חתיכות אחת חלב ואחת שומן* ואכל אחת והניח השניה
אם למסורת – מצוה	חייב	חייב	חייב	חייב
אם למקרא – מצוות	פטור	פטור	חייב	פטור
ניתן לברר את האיסור	פטור	חייב	חייב	פטור
נקבע האיסור	פטור	פטור	חייב	חייב

* מה שנקטו "אחת חלב ואחת שומן", הוא משום דעת האומרים, שאין חיוב אשם תלוי אלא אם כן נקבע האיסור, שלדעתם, אם לא היה ידוע שאחת חלב ואחת שומן, תמיד פטור. אבל לשאר דעות, אין חילוק בזה, ואפילו היה הכל מין אחד, שהוא ספק חלב ספק שומן, הדין שווה, כן נראה כפי המבואר לעיל בהערות. וילייע בדבר.

ספק אכל כשיעור

במשנתנו מבואר, שמי שבשוגג אכל חלב ודאי, אבל מסופק אם אכל כשיעור או לא מביא אשם תלוי.

ולכאורה לפי הדעה הראשונה, שבכל ספק איסור מביא אשם תלוי, יש להבין זאת, כי סוף כל סוף יש כאן ספק איסור.

וכמו כן לדעה אחרונה גם כן ניתן להבין זאת, כי יש כאן חלב ודאי, והרי זה כנקבע האיסור, אלא שיש ספק אם הוא אכל את האיסור.

אבל לשתי הדעות הנוספות, צריך עיון מדוע יביא אשם תלוי, הלא (א) אין כאן שתי חתיכות. (ב) ואי אפשר לברר את הדבר. [והתוס' כתבו שמדובר כשיש שתי חתיכות].

האוכל כזית מחלבו של כוי

חלב בהמה אסור באכילה, וחלב חיה מותר באכילה. ולדעת רבי אלעזר, האוכל כזית של חלב כוי, שהוא ספק בהמה ספק חיה, חייב באשם תלוי, כי לדעתו יש אם למסורת [”מצות” כתיב], ואפילו בספק של חתיכה אחת של איסור, מביאים אשם תלוי.

ולדעת רב אסי, גם חכמים מודים לרבי אלעזר בדין זה, אולם לשאר דעות האמוראים, לעיל, חכמים אומרים שאין מביאים אשם תלוי על אכילת כזית אחד של חלב כוי, כי (א) אין כאן שתי חתיכות, (ב) ואי אפשר לברר את האיסור הזה, (ג) ולא ניקבע כאן איסור.

ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון

אשת ראובן אסורה לאחיו אף אחר מותו, אלא אם כן מת בלא בנים, שאז יש לאחים מצווה ליבמה.

וכשמת ראובן בלא בנים, ויבם שמעון אחיו את אשת ראובן, בלא להמתין שלושה חדשים, ולאחר שבעה חודשים ילדה היבמה בן. הרי זה ספק אם הוא בנו של הראשון שמת, [ונולד לסוף תשעה חודשים], או שהוא בנו של השני שייבם, [ונולד לשבעה חודשים].

והבן הזה הוא בן כשר ממה נפשך, שכן אם הוא בנו של ראשון, בן כשר הוא, שהרי אמו היתה מותרת לראשון שהיה בעלה, ואם הוא בנו של שני, בן כשר הוא, כי מאחר שהוא בנו של השני, לראשון לא היו בנים, ואם כן אמו היתה מותרת לשני, שהרי היא מתייבמת לו.

אבל האשה אסורה לשני כי מאחר שיתכן שהבן של הראשון אם כן הניח בן אחריו ואשתו אסורה להינשא לאחיו ולכן תצא מזה שייבם אותה.

ולדעת רבי אלעזר, האומר, שבכל ספק איסור מביאים אשם תלוי, הרי אלו מביאים אשם תלוי על הביאה של היבום, כי יש כאן ספק, שמא הבן של הראשון, ואם כן כששני בא עליה, בא על אשת אח שלא במקום מצוות יבום, שהיא אסורה לו.

ולדעת רב אסי, גם חכמים מודים לרבי אלעזר בדין זה, אולם לשאר דעות האמוראים, לעיל, חכמים אומרים שאינם מביאים אשם תלוי על הביאה של היבום, כי (א) אין הדבר כשתי חתיכות של איסור, (ב) ואי אפשר לברר את האיסור הזה, (ג) ולא ניקבע כאן האיסור.

נמצא דם על העז של תשמיש

במסכת נדה מבואר, שדרך בנות ישראל להיות משמשות בשני עדים [=סדינים] לקנח בהם אחר התשמיש, אחד לו ואחד לה.

אם נמצא דם על שלו, בידוע שבשעת תשמיש כבר ראתה דם, ואם כן חטאו בשגגה בביאת נדה, וחייבים חטאת.

וכן הדין אם בדקה היא סמוך לתשמיש, [בשיעור זמן המבואר במסכת נדה], ומצאה דם, בידוע שבשעת תשמיש כבר ראתה דם, ואם כן חטאו בשגגה בביאת נדה, וחייבים חטאת.

אולם אם בדקה רק לאחר זמן, ומצאה דם, הרי זה ספק אם כבר בשעת תשמיש נטמאת, או רק לאחר מכן, ואם כן ספק הוא אם חטאו בשגגה באיסור זה.

ולדעת רבי אלעזר, האומר, שבכל ספק איסור מביאים אשם תלוי, הרי אלו מביאים אשם תלוי, כי יש כאן ספק, שמא בא על נדה.

ולדעת רב אסי, גם חכמים מודים לרבי אלעזר בדין זה, אולם לשאר דעות האמוראים, לעיל, חכמים אומרים שאינם מביאים אשם תלוי על הביאה הזו, כי (א) אין הדבר כשתי חתיכות של איסור, (ב) ואי אפשר לברר את האיסור הזה, (ג)

השוחט אשם תלוי בחוץ

לדעת חכמים בדף כ"ג, אשם תלוי, אף על פי שהוא בא על הספק, המקדישו מקדישו לגמרי, ואפילו אם ייודע קודם ההקרבה שלא חטא, ולפיכך, מאחר שהקדש גמור הוא, השוחטו בחוץ, הרי הוא כשאר שוחט קדשים בחוץ, שחייב על כך כרת, ואם עשה בשגגה, מביא חטאת על חטאו.

אולם לדעת רבי מאיר, אשם תלוי אינו קדוש אלא על ספק, שמא חטא, אבל אם ייודע לו שלא חטא, מתברר שאינו קדוש. ולפי דעה זו, נחלקו חכמים ורבי מאיר, מה דינו של שוחט אשם תלוי בחוץ.

רבי מאיר מחייבו אשם תלוי, כי מאחר שקרבן זה ספק קדוש, השוחטו הרי הוא ספק שוחט קדשים בחוץ, ולכן יביא אשם תלוי.

וחכמים פוטרם, אף מאשם תלוי.

ומחלוקתם תלויה במחלוקת המבוארת לעיל, על איזה ספק חטא מביאים אשם תלוי, שדעת רבי מאיר היא כדעת רבי אלעזר, שעל כל ספק חטא מביאים אשם תלוי. ולדעת חכמים אין מביאים אשם תלוי, אלא (א) כשהדבר כשתי חתיכות של איסור, (ב) או כשאפשר לברר את האיסור הזה, (ג) או כשניקבע כאן האיסור. אבל בנידון זה, של שוחט אשם תלוי בחוץ, לא מתקיים אחד מהתנאים הללו, ולכן הוא פטור מלהביא על כך אשם תלוי.

מי מביא אשם תלוי לדעת רבי אלעזר

לעיל נתבאר, שדעת רבי אלעזר, שכל שבא לידו ספק חטא, הרי זה מביא אשם תלוי, כי כתוב בפרשה "מצות", ויש אם למסורת.

אכן לדברי רבה בשלהי הסוגיה, מבואר, שלא זה הטעם, אלא לדעת רבי אלעזר אליבא דבבא בן בוטא, לא רק בספק ברור, כגון שודאי אכל חתיכה שהיא ספק איסור, מביא אשם תלוי, אלא אף בחשש ספק, כגון שאומר אולי חטאתי היום, הרי זה מביא אדם תלוי, ולכן לדעתו, אדם מביא אשם תלוי אף בכל יום, [חוץ ממוצאי יום הכיפורים, שכן ביום הכיפורים נתכפרו חטאיו, ואין כאן שום חשש, שמא יש עליו איזה חטא].

וזה אליבא דבבא בן בוטא, אבל לדעת רבי אלעזר עצמו, מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום, אף בלא שום חשש איסור.

דף י"ח**ידיעות המחלקות לקרבנות**

א. ידיעות ודאי – לדברי הכל מחלקות לחטאות.

לדברי הכל, מי שחטא בשוגג מספר פעמים בדבר אחד, כגון שאכל חלב מספר פעמים, אם לא נודע לו שחטא אלא אכל כל האכילות, מאחר שהכל היה בהעלם אחת, אינו חייב אלא חטאת אחת. אבל אם נודע לו אחר כל אכילה ואכילה שחטא בשוגג באכילת חלב, מיד נתחייב חטאת על אותה אכילה שנודע לו עליה, ולפיכך, כשאחר כך אכל חלב בשוגג פעם נוספת, מתחייב על כך חטאת אחרת, ונמצא, שאם נודע לו בין כל אכילה ואכילה, שחטא בשוגג באכילת חלב, מביא חטאת בפני עצמה, על כל אכיל ואכילה.

ב. ידיעות ספק – מחלוקת אם מחלקות

לאשמות.

לדעת רבי – כשם שידיעות ודאי מחלקות לחטאות, כך ידיעות ספק מחלקות לאשמות, כלומר, שנסתפק אם חטא בשוגג מספר פעמים בדבר אחד, כגון שאכל בשוגג מספר פעמים דבר שהוא ספק חלב, אם רק אחר כל האכילות נודע לו, שמספר פעמים אכל בשוגג דבר שהוא ספק חלב, מאחר שהכל היה בהעלם אחת, אינו חייב אלא אשם תלוי אחד. אבל אם בין כל אכילה ואכילה נודע לו שאכל בשוגג דבר שהוא ספק חלב, הרי זה מביא אשם תלוי בפני עצמו על כל אכיל ואכילה.

ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון – ידיעות ספק אינן מחלקות לאשמות,

כלומר, מי שנסתפק אם חטא בשוגג מספר פעמים בדבר אחד, כגון שנסתפק אם אכל חלב מספר פעמים, אפילו נודע לו בין כל אכילה ואכילה שאכל בשוגג דבר שהוא ספק חלב, הרי זה מביא אשם תלוי אחד על הכל, שנאמר "וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגִיתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג", לרבות שגגות הרבה, שנפטר מכולן באשם תלוי אחד.

ג. ידיעות ספק – מחלוקת אם לדעת רבי

מחלקות לחטאות.

נתבאר, שלדעת רבי, ידיעות ספק מחלקות לאשמות, כלומר מי שאכל בשוגג מספר פעמים דבר שהוא ספק חלב, ונודע לא אחר כל אכילה שאכל דבר שהוא ספק חלב מביא אשם תלוי בפני עצמו על כל אכילה ואכילה.

ולדברי רבי זירא [ואביי] **וריש לקיש** – כשם שידיעות ספק מחלקות קרבן אשם תלוי לכל אכילה ואכילה, כך הם מחלקות קרבן חטאת לכל אכילה ואכילה, שאם לבסוף ייודע לו, שמה שאכל, היה חלב ודאי, וטעון הוא חטאת לכפר חטאו, אף שלא נודע לו שחטא בוודאי אלא לבסוף, מכל מקום, מאחר שנודע לו בין אכילה ואכילה שאכל דבר שהוא ספק חלב, די בכך, לחלק חטאת לכל אכילה ואכילה.

ולדברי רבא ורבי יוחנן – אף רבי האומר, שידיעות ספק מחלקות לאשמות, מודה הוא, שידיעות ספק אינן מחלקות לחטאות, ולכן, אף שנודע לו בין אכילה לאכילה, שאכל דבר שהוא ספק חלב, מאחר שלא נודע לו שחטא באכילת חלב ודאי אלא לבסוף, אינו מביא אלא חטאת אחת.

וכל זה לדעת רבי, אבל לדעת רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון, ידיעות ספק אינן מחלקות אפילו אשמות, וכל שכן שאינן מחלקות חטאות.

איסורים שונים מחלקים לחטאות ולאשמות

לדברי הכל איסורים שונים, מחלקים לחטאות, ולכן, מי שאכל בשוגג, חלב, ודם, ופיגול, ונותר, מביא חטאת לכל אכילה ואכילה.

ולדעת משנתנו כמו כן איסורים שונים מחלקים לאשמות, ולכן מי שאכל בשוגג, דבר שהוא ספק חלב, וגם דבר שהוא ספק דם, וגם דבר שהוא ספק פיגול, וגם דבר שהוא ספק חלב, מביא אשם תלוי בפני עצמו על כל אכילה ואכילה.

יום הכפורים כמחלק לאשמות ולא לחטאות

< קושיית רבא בר חנן ללשון ראשון.

כבר נתבאר, שמי שאכל בשוגג, דבר שהוא ספק אסור, כשייודע לו שמה שאכל היה ספק אסור, יתחייב להביא על כך אשם תלוי.

אולם אם עבר יום הכיפורים קודם שהביא את אשמו, בין אם כבר נודע לו קודם יום הכיפורים שאכל דבר שהוא ספק אסור, וכבר נתחייב באשם תלוי, ובין אם עוד לא נודע לו הדבר קודם יום הכיפורים, ועוד לא נתחייב להביא אשם תלוי, בכל אופן יום הכיפורים מכפר לו, ונפטר מלהביא אשם תלוי על אכילת ספק אסור.

ומבואר בסוגיה, שמתוך כך שיום הכפורים מכפר לו, ופוטר מלהביא אשם תלוי, אף על פי שעדיין לא נודע לו ששגג בספק אסור, ועוד לא נתחייב להביא אשם תלוי, הרי זה מלמד, שיום הכיפורים מחשיבו כמי שנודע לו ששגג בספק אסור, ונתחייב באשם, ולכן הוא פוטר מאשם, אבל אם לא היה נחשב כמי שנודע לו, יום הכפורים לא היה פוטר מאשם, כי עדיין לא נתחייב בו.

ואם כן, מי שאכל בשוגג בהעלם אחת שתי אכילות של דבר שהוא ספק אסור, אחת לפני יום הכפורים, ואחת לאחר יום הכפורים, הרי זה כמי שאכל בשתי העלמות, ומתחייב שני אשמות, אלא שמאחד נפטר על ידי יום הכיפורים, ואת השני יביא.

אולם לעניין חטאת, דין פשוט הוא, שאם חטא בשגגה בהעלם אחת, בשתי אכילות של איסור ודאי [אחד], אחת לפני יום הכיפורים, ואחת לאחר יום הכיפורים, מביא חטאת אחת, ויום הכיפורים אינו מחלק לחטאות.

ומכאן יש ללמוד, שידיעות ספק אינן מחלקות לחטאות, שהרי יום הכיפורים נחשב כידיעת ספק, ואינו מועיל לחלק לחטאות.

< קושיית רבא בר חנן ללשון שני.

כבר נתבאר, שמי שאכל בשוגג, דבר שהוא ספק אסור, כשייודע לו שמה שאכל היה ספק אסור, יתחייב להביא על כך אשם תלוי.

אולם אם עברה שעה אחת ביום הכיפורים, בין אם כבר נודע לו ששגג בספק אסור, וכבר נתחייב באשם תלוי, ובין אם עוד לא נודע לו הדבר, ועוד לא נתחייב להביא אשם תלוי, בכל אופן יום הכיפורים מכפר לו, ונפטר מלהביא אשם תלוי על אכילת ספק אסור, שכל רגע ורגע של יום הכיפורים מכפר.

ומבואר בסוגיה, שמתוך כך שיום הכיפורים מכפר לו, ופוטר מלהביא אשם תלוי, אף על פי שעדיין לא נודע לו ששגג בספק אסור, ועוד לא

נתחייב להביא אשם תלוי, הרי זה מלמד, שיום הכיפורים מחשיבו כמי שנודע לו ששגג בספק אסור, ונתחייב באשם, ולכן הוא פוטר מאשם, אבל אם לא היה נחשב כמי שנודע לו, יום הכיפורים לא היה פוטר מאשם, כי עדיין לא נתחייב בו.

ואם כן, מי שאכל בשוגג בהעלם אחת שתי אכילות של דבר שהוא ספק אסור, אחת בשעה ראשונה של יום הכיפורים, ואחת בשעה שניה של יום הכיפורים, הרי זה כמי שאכל בשתי העלמות, ומתחייב שני אשמות, ונפטר משניהם על ידי יום הכיפורים.

אולם לעניין חטאת, דין פשוט הוא, שאם חטא בשגגה בהעלם אחת, בשתי אכילות של איסור ודאי [אחד], אחת בשעה ראשונה של יום הכיפורים, ואחת בשעה שניה של יום הכיפורים, מביא חטאת אחת, ויום הכיפורים אינו מחלק לחטאות.

ומכאן יש ללמוד, שידיעות ספק אינן מחלקות לחטאות, שהרי יום הכיפורים נחשב כידיעת ספק, ואינו מועיל לחלק לחטאות.

< ומה שנתבאר, שלעניין חטאת, דין פשוט הוא, שיום הכיפורים אינו מחלק לחטאות, כן היה נראה מקושיית רבא בר חנן על אביי, אמנם לפי תירוץ הגמרא על קושיית רב אידי בר אבין, [שהיא כעין קושיית רבא בר חמן], מבואר, שלדברי האומרים, שלדעת רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות, כמו כן דעת רבי שיום הכיפורים מאחר שנחשב הוא כידיעות ספק מחלק לחטאות, ומי שחטא בשוגג שתי פעמים ביום הכיפורים בהעלם אחת, בהפרש זמן זה מזה, יום הכיפורים מחלק חטאת לכל חטא בפני עצמו.

צירוף שני חצאי שיעור

של קודם יום כיפור ואחריו

מבואר בברייתא, שמי שנהנה בשגגה מהקדש, בהעלם אחת, הנאה בשיעור שווה פרוטה, הרי זה מועל, [לשלם קרן וחומש, ולהביא אשם מעילות], ואפילו לא באה כל ההנאה בפעם אחת, אלא בכמה פעמים, שצירוף כולם הוא הנאת שווה פרוטה, ואפילו היה הפרש של כמה שנים בין ההנאות.

ורבא רצה להוכיח מהברייתא הזו, שידיעות ספק אינם מחלקות כידיעות ודאי, שהרי יום הכיפורים נחשב כידיעת ספק, [כפי שנתבאר לעיל], ומבואר בברייתא הנ"ל, שיום הכיפורים אינו מחלק בין שתי הנאות, להיחשב כמי שהיו בשתי העלמות, אלא מצטרפות שתי הנאות של חצי פרוטה, להיחשב כהנאה אחת של פרוטה, להתחייב בדין מעילה, אף על פי שהיה בין שתי ההנאות יום כיפורים.

אולם דחו זאת ואמרו, שיום הכיפורים אינו מכפר אלא על חטא של איסור, ולכן לעניין זה הוא נחשב כידיעה, ומחלק אף לחטאות, אבל לעניין מעילה, יש למועל חיוב ממון, וחיוב ממון יום הכיפורים אינו מבטל, ולכן אינו נחשב כידיעה לחלק בין ההנאות.

עוד אמרו, שיום הכיפורים אינו מכפר אלא על חטא של שיעור שלם, שיש בו חיוב קרבן, ומאחר שכבר נתחייב בו קרבן, יום הכיפורים מכפר, אבל מי שחטא בחצי שיעור, מאחר שעל זה אינו מתחייב קרבן, אין יום הכיפורים מכפר על כך, ומאח שאינו מכפר אינו נחשב כידיעה לחלק, ואם חטא אחר כך בחצי שיעור נוסף, הם מצטרפים לחיבו קרבן. [ולפי הטעם הזה, לא רק במעילה מצטרפים שני חצאי שיעור של קודם יום הכיפורים ואחריו, אלא אף לשאר חטאים].

דף י"ט

טומאת מקדש וקדשיו

לדעת רוב התנאים, טמא שנכנס למקדש בשוגג, אינו חייב על כך קרבן עולה ויורד האמור בעניין, אלא אם כן היתה לו ידיעה תחילה וסוף והעלם באמצע, כלומר, שתחילה כשנטמא ידע שנטמא, ולאחר מכן שכח ונכנס למקדש, ולבסוף נודע לו שוב.

ולדעת רבי ישמעאל, טמא שנכנס למקדש בשוגג, חייב על כך קרבן עולה ויורד, אף אם לא ידע מעולם שנטמא.

ולהלן יתבארו כמה אופנים, האם נחשבים כידיעה בתחילה, [שיתחייב על כך קרבן לדעת כל התנאים] או שאינם נחשבים כידיעה בתחילה.

א. נטמא בוודאי וידע מכך אבל לא ידע מתי

מי שנודע לו שנטמא, הרי זו ידיעה לחייבו קרבן עולה ויורד, [אם ישכח אחר כך ויכנס למקדש] אף על פי שאינו יודע מתי נטמא. כגון, היו שני שבילים, אחד טמא [מחמת מת הקבור בו], ואחד טהור, ואין ידוע מי הטמא ומי הטהור, והלך בשניהם, הרי זה יודע בוודאות שנטמא, ואם כן, אף על פי שאינו יודע אם נטמא בראשון או בשני, מכל מקום מאחר שידוע שהוא טמא, והרי זה ככל ידיעה וודאית, המביאה לידי קרבן עולה ויורד, [לדעת רוב התנאים המצריכים ידיעה בתחילה].

ב. נטמא בוודאי אבל ידע מכך לחצאים.

מי שהלך בשני שבילים, שאחד מהם טמא, ואחד מהם טהור, אף על פי שאין לדעת מתי נטמא, הרי זה טמא בוודאי, כמבואר לעיל.

אולם נחלקו חכמים, מה דינו, אם אחר שהלך בראשון, שכח שהלך בו, ואחר כך הלך בשני:

לדעת תנא קמא – [אמרינן מקצת ידיעה ככל ידיעה, כלומר] מאחר שידע כשנכנס לראשון, וידע כשנכנס לשני, הרי זה כמי שידע שנטמא, שהרי יש בשתי ידיעותיו ידיעה גמורה שנטמא, ויביא קרבן עולה ויורד [גם לדעת רוב התנאים המצריכים ידיעה בתחילה].

ולדעת רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון – [לא אמרינן מקצת ידיעה ככל ידיעה, כלומר] מאחר שבפועל לא ידע אף פעם שהוא טמא בוודאי, וכל פעם נתן אל לבו שהוא ספק טמא, הרי זה כמי שמעולם לא נודע לו שנטמא, ואם יכנס אחר כך למקדש, או יאכל קודש, לא יביא קרבן עולה ויורד [לדעת רוב התנאים, המצריכים ידיעה בתחילה].

ולדעת רבי כפי דברי ריש לקיש – ספק ידיעה, דינה כידיעה ודאית, ולכן, יביא קרבן עולה ויורד, אף בלא לצרף את הידיעות.

ג. נטמא בוודאי ויש שתי ידיעות ספק.

שני שבילים, אחד טמא, ואחד טהור, והלך באחד מהם, ושכח, ונכנס למקדש, ונטהר, והלך בשני, ושכח, נכנס למקדש, הרי זה חטא בוודאי בחטא טומאת מקדש וקדשיו, כי באחת הפעמים ודאי היה טמא, ומכל מקום, מעולם לא ידע שהוא טמא בוודאי, כי קודם לכל כניסה ידע שספק נטמא בלבד:

לדעת רבי יוחנן – בזה עשו ספק ידיעה כידיעה ודאית, כי לא נאמר בתורה בפירוש, שעליו לדעת תחילה שנטמא, אלא רק "וְיִנְעָלְמָ", ומכאן למדו, שגם ידיעה זו שאינו ידיעה גמורה, נחשבת כידיעה, ולכן די בה, [אף לדברי האומרים שצריך ידיעה בתחילה], לחייבו קרבן עולה ויורד.

ולדעת ריש לקיש – אין כאן אלא ידיעת ספק, ולכן לדברי האומרים שצריך ידיעה בתחילה, לא יביא על ידה קרבן עולה ויורד, ורק לדעת רבי ישמעאל, שאינו מצריך ידיעה בתחילה, יביא קרבן עולה ויורד. וכן לדעת רבי, שלדברי ריש לקיש, הוא סובר, שספק ידיעה דינה כידיעה ודאית, יביא קרבן עולה ויורד, אף על פי שידיעות ספק הן, כי נידונות כידיעות ודאי.

וכל זה לדעת תנא קמא בברייתא אבל לדעת רבי שמעון – הרי זה פטור מקרבן, משום שידיעת ספק היא ואינה נחשבת כידיעה.

חיוב חטאת כשיודע שחטא אבל אינו יודע במה לדעת רבי אליעזר – כל שייודע לאדם שחטא, אפילו אינו יודע במה חטא, הרי זה מביא על כך קרבן חטאת. כגון (א) היו לפניו שתי חתיכות בשר, אחת חלב, ואחת נותר, והיה סבור ששתיהן שומן מותר, ואכל אחת מהן, ולאחר מכן נודע לו שהיו חלב ונותר, ואינו יודע איזה מהם אכל, אף על פי שאינו יודע מה אכל, מכל מקום יודע הוא שאכל דבר אסור, וחטא, ולכן עליו להביא קרבן חטאת. (ב) וכן מי שהיו עמו בבית אשתו נדה ואחותו, ובא על אחת מהן, כי סבור היה שזו היא אשתו, וסבור היה שטהורה היא, ולאחר מכן נודע לו שאשתו טמאה היתה, וגם נסתפק אם על אשתו בא או על אחותו, אף על פי שאינו יודע על מי מהן בא, מכל מקום יודע הוא שבא על אחת מהן, וחטא, ולכן עליו להביא קרבן חטאת.

ולדעת רבי יהושע – אין אדם מביא קרבן חטאת, אלא אם כן יודע על איזה חטא מביאו, שנאמר, "או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו", אבל כשאינו יודע איזה חטא חטא, אף על פי שידע בוודאות שחטא, אינו מביא על כך קרבן, ולכן כשהיו לפניו חלב ונותר, והיה סבור ששניהם שומן מותר, ואכל אחד מהם, ולאחר מכן נודע לו שהיו חלב ונותר, ואינו יודע איזה מהם אכל, אף שידע שחטא, מכל מקום מאחר שאינו יודע במה, אינו מביא קרבן.

ולדעת רבי יהושע – אין אדם מביא קרבן חטאת, אלא אם כן יודע על איזה חטא מביאו, שנאמר, "או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו", אבל כשאינו יודע איזה חטא חטא, אף על פי שידע בוודאות שחטא, אינו מביא על כך קרבן, ולכן כשהיו לפניו חלב ונותר, והיה סבור ששניהם שומן מותר, ואכל אחד מהם, ולאחר מכן נודע לו שהיו חלב ונותר, ואינו יודע איזה מהם אכל, אף שידע שחטא, מכל מקום מאחר שאינו יודע במה, אינו מביא קרבן.

וכן מי שהיו עמו בבית אשתו נדה ואחותו, ובא על אחת מהן, כי סבור היה שזו היא אשתו, וסבור היה שטהורה היא, ולאחר מכן נודע לו שאשתו טמאה, וגם נסתפק על מי בא, אף שיודע שחטא, מאחר שאינו יודע במה, אינו מביא חטאת על חטאו. נולדעת רבי אליעזר, הכתוב, "או הודע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבִּיא אֶת קָרְבָּנוֹ", לא בא ללמד דין זה, אלא ללמד, שהמתעסק פטור, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

מתעסק

מתעסק, הוא זה שנתכוון לעשות דבר היתר, ובלא כוונה נתעסק בדבר איסור, כגון שהיו לפניו שומן וחלב, ונתכוון לאכול את השומן, אלא שהביט למקום אחר, ובטעות הלכה ידו לחלב והכניסו בפניו.

ומי שנתעסק בטעות **בחלבים ועריות**, כלומר שנתכוון לאכול שומן, ובטעות הכניס לפניו חלב שהיה בצדו, או שנתכוון לבוא על אשתו, ובטעות בא על אחותו שהיתה בצידה, אף על פי שבטעות נתעסק באיסור מכל מקום **מאחר שנהנה מהאיסור חייב על כך חטאת**.

אבל מי שנתעסק במלאכת שבת, כלומר שנתכוון לדבר מותר, [כגון להגביה דבר תלוש], ובטעות בלא תשומת לב, עשה דבר אחר שהוא אסור, [כגון שתלש מחובר], בזה הכל מודים שהוא **פטור מחטאת**.

לדעת רבי אליעזר, דין זה למד **מהכתוב** בעניין חטאת, "או הודע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבִּיא אֶת קָרְבָּנוֹ", המלמד, שאינו חייב חטאת, אלא כשנתכוון למה שעשה, [ולכאורה כן הדין בכל מתעסק שלא נהנה, ולא רק במלאכות שבת].

ולדעת רבי יהושע, דין זה הוא דין האמור רק לעניין שבת, וטעמו, **משום שלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת**, כלומר מלאכה שחשב ונתכוון לעשותה, אבל זה שלא נתכוון לאותה מלאכה, פטור.

ומי שנתכוון לחתוך דבר תלוש, ותלש דבר מחובר, בזה לדעת רבא, גם כן דינו כמתעסק, כי נתכוון לדבר מותר, אבל לדעת אביי, זה אינו נחשב למתעסק, כי בסופו של דבר עשה אותה פעולה שנתכוון לעשות כלומר לחתוך, ומאחר שחתך דבר מחובר הרי זה חייב חטאת.

וזה לדעת **אביי ורבא**, **הפוטרים מתעסק רק כשכוונתו היתה לדבר מותר, ונתחלף לו ועשה איסור**.

אבל לדברי רב נחמן אמר שמואל, מתעסק פטור, אף כשנתכוון לעשות דבר איסור, ונתחלף לו ועשה דבר איסור אחר, כי כל שלא עשה מה שחשב לעשות, אין זו מלאכת מחשבת.

ויתכן שדברי אביי ורבא הם כדעת רבי אליעזר. ודברי רב נחמן אמר שמואל הם כדעת רבי יהושע.

העושה מלאכה ספק שבת ספק יום הכיפורים

לעיל נתבאר, שלדעת רבי אליעזר, מי שיודע שחטא, ואינו יודע במה, הרי זה חייב חטאת.

ולדעת תנא קמא של משנתנו – בכלל דין זה, הוא מי שבשוגג עשה מלאכה בבין השמשות, שבין יום הכיפורים לשבת, [כשחל יום הכיפורים סמוך לשבת, ביום ראשון או ביום שני], שיודע הוא בוודאות שעשה מלאכה האסורה היום, אבל אינו יודע אם ביום כיפורים עשה אותה, או בשבת, ולכן **לדעת רבי אליעזר הוא מביא על כך חטאת**.

אבל לדעת רבי יוסי – באופן הזה, גם רבי אליעזר מודה, שהעושה פטור מחטאת, כי באופן הזה, החוטא אינו יודע בוודאות אם חטא כלל, שכן כל מלאכה אפילו הקצרה ביותר, נמשכת איזה זמן מסוים, ואם כן, כי יתכן שתחילת המלאכה עשה ביום זה, וסוף המלאכה עשה ביום זה, ובשום יום לא עשה מלאכה שלמה, להתחייב עליה חטאת. [ולא יתחייב חטאת על מלאכה שספק נעשית בשבת ספק ביום הכפורים, אלא כשיודע בוודאות שעשה מלאכה באמצע היום, אבל אינו זוכר אם עשה בשבת או ביום הכפורים]. [וכל זה כדברי רבי יוסי עצמו, האומר, שרבי אליעזר אינו מחייב חטאת על גמר מלאכה בפני עצמה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, אבל אם רבי אליעזר היה מחייב חטאת על גמר מלאכה בפני עצמה, כדברי התנא של המשנה במסכת שבת, מאחר שגמר המלאכה אינו נמשך שום זמן, אלא בגמר המלאכה ממש מתחייב, היה רבי אליעזר מחייב חטאת אף על מלאכה שנעשית בבין השמשות שבין יום הכפורים לשבת, כי ודאי לא היה מקצת גמר מלאכה בזה, ומקצת בזה, אלא הכל באחד מהם, ואף שאינו יודע באיזה מהם, מכל

מקום, מאחר שיודע שחטא, הרי זה חייב

[חטאת].

שיעור מלאכת אריגה

להתחייב לדעת רבי אליעזר

האריגה [=סידור חוטי ערב בחוטי שתי להיות בגד], היא אחת מהמלאכות שאסורות בשבת, ומי שארג בשוגג, כשיעור המבואר להלן, חייב חטאת, [ובמזיד חייב כרת, ואם יש עדים והתראה חייב סקילה].

לדעת חכמים במסכת שבת – האורג שני חוטים, בין בבגד חדש, שזו תחילת אריגתו, ובין בבגד שכבר החלה אריגתו, ועתה בא להוסיף עליו, חייב חטאת, כי אריגת שני חוטים נחשבת מלאכת אריגה.

ולדעת רבי אליעזר – המתחיל לארוג בגד חדש, חיובו הוא כשיארוג שלושה חוטים, [ואף שאריגת שני חוטים היא שיעור אריגה, בתחילת הבגד לא יתחייב אלא בשלושה, כי שני חוטים בתחילת בגד אינם מתקיימים, ואין חייבים אלא על מלאכה המתקיימת]. **והמוסיף לארוג חוטים בבגד קיים, לדברי התנא של המשנה במסכת שבת, חיובו באריגת חוט אחד**, כי מאחר שיש בבגד כמה חוטים ארוגים, כל חוט נוסף מצטרף עם הקודמים, ונחשב כגמר מלאכה של אריגה, ולדברי התנא הזה, דעת רבי אליעזר, שהגומר מלאכה, חייב על כך, אף שלא עשה אלא את גמר המלאכה. **ולדברי רבי יוסי**, לא חייב רבי אליעזר על גמר מלאכה בפני עצמה, ולכן המוסיף חוטים בבגד ארוג, אינו חייב אלא באריגת שני חוטים, הנחשבת מלאכת אריגה, [ומאחר שהבגד כבר ארוג, גם אריגת שני חוטים, מלאכה מתקיימת היא, ואין צריך שלושה חוטים].

חיוב אשם כשיודע שחטא ואינו יודע במה

לעיל נתבאר, שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע, בדינו של זה שיודע שחטא, אבל אינו יודע במה, האם חייב על כך קרבן חטאת, שרבי אליעזר מחייבו, ורבי יהושע פוטר.

ונחלקו חכמים, האם לדעת רבי יהושע הוא פטור מחטאת וחייב באשם תלוי, או שהוא פטור לגמרי מקרבן, אף מאשם תלוי.

לדברי רבי יהודה – כשם שרבי יהושע פוטר מחטאת, כך הוא פוטר מאשם תלוי, שכן לעניין אשם תלוי נאמר, "וְאִם נָפֵשׁ פִּי תִחַטָּא וְעִשְׂתָּה אֶחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאִשִּׁים וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ", ללמד שהפרשה מדברת במי שלא ידע שחטא, אבל זה שידע שחטא, אף שאינו יודע במה חטא, אינו מביא אשם תלוי.

ולדברי רבי שמעון – לא פטר רבי יהושע אלא מחטאת, אבל אשם תלוי הוא מחייב, שנאמר בעניין אשם תלוי, "וְאִם נָפֵשׁ פִּי תִחַטָּא וְעִשְׂתָּה אֶחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאִשִּׁים וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ", ללמד, שהפרשה מדברת במי שיודע שעשה איסור, אבל אינו יודע איזה איסור עשה. [ולא רק בזה, אלא גם במי שספק אצלו אם חטא או לא].

טעה בדבר מצווה ולא עשה

מצווה. ומתעסק בחבורה

מי שהיו לו שני תינוקות, אחד עומד להימול בשבת, ואחד עומד להימול ביום ראשון, ובא המוהל בשבת למול את זה שמצווה למולו היום, ונתחלף לו, ומל את זה שאין מצווה למולו היום.

לדעת רבי אליעזר – מאחר שמל מי שאין מצווה למולו היום, והוציא ממנו דם שלא במקום מצוות מילה, הרי זה חייב חטאת, שהוצאת דם היא מהמלאכות האסורות בשבת, [=תולדה של שוחט].

ולדעת רבי יהושע – הטועה בדבר מצווה, שכוונתו לעשות מצווה, [למול את זה שמצווה למולו היום], וטעה, ולא עשה מצווה, [שמל את זה שאין מצווה למולו היום], פטור מחטאת, כי שגג מחמת טרדתו במצווה, ועל שגגה כזו לא חייבה תורה קרבן.

ומתחילה הקשו מהדין הזה, על דברי רב נחמן אמר שמואל, [הנזכרים לעיל], שאמרו שכל מתעסק בשבת, פטור, משום שלא חייבה תורה אלא מלאכת מחשבת, כלומר שעשה מה שנתכוון לעשות. ואילו כאן מבואר, שרבי אליעזר חייב חטאת, אף על פי שלא מל את מי שהתכוון למול, ואף רבי יהושע לא פטרו, אלא משום שטעה בדבר מצווה, אבל אם לא היה מתכוון לדבר מצווה כלל, אלא מתכוון לחתוך תאנה זו וחתך תאנה אחרת, לדברי הכל מתחייב חטאת, ואינו נפטר מטעם מלאכת מחשבת.

ויישבו זאת, משום שאין ללמוד מכאן אלא שבחטא זה של הוצאת דם [=חבורה], הכל

מודים שאף המתעסק, שנתכוון לדבר אחד, ועשה דבר אחר, חייב חטאת, אבל אין ללמוד מכאן לשאר מלאכות, כי יש לחלק בין חבורה לשאר מלאכות, שכן מצינו דבר נוסף שמלאכה זו חמורה משאר מלאכות, והוא, שבה חייב אף מי שעשה חבורה שלא לתקנה אלא לקלקלה, מה שאין כן שאר מלאכות, שבכולן המתקן חייב והמקלקל פטור. ומאחר שבחבורה אף מקלקל חייב, כמו כן בחבורה אף מתעסק חייב, אבל בשאר מלאכות, אינו חייב אלא אם כן נתכוון למה שעשה.

יודע איזה מעשה חטא עשה אבל

אינו יודע באיזה דבר עשה אותו

לעיל נתבאר, שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע בדין מי שיודע שחטא אבלת אינו יודע במה חטא, שרבי אליעזר מחייב ורבי יהושע פוטר.

ולדברי רבי שמעון ורבי שמעון שזורי – אף רבי יהושע לא פטר, אלא כשאינו יודע איזה חטא חטא, [כגון שאינו יודע אם קצר או חרש. או כגון שיודע שקצר, אבל אינו יודע מה קצר, אם תאנים או ענבים], אבל כשיודע בדיוק איזה חטא חטא, כגון שיודע שחטא בקצירת ענבים, אלא שאינו יודע באיזה דבר חטא, כגון שהיו לפניו שני אילנות של גפן, ויודע שקצר ענבים מאחד מהם, אבל אינו יודע מאיזה מהם קצר, מאחר שיודע שחטא בקצירת ענבים, הרי זה חייב חטאת.

כן מתבארים דברי רבי שמעון ורבי שמעון שזורי בפשטות, אולם בעז"י, להלן יתבארו דבריהם באופנים אחרים.

אבד מלקט מלבו

מי שנתכוון ללקט ענבים, וכששלח ידו ללקטם, שכח מה רצה ללקט, והיה סבור שרצה ללקט תאנים, אלא שבפועל לא שם לב, ושלח ידו ולקט ענבים.

מצד אחד יש לומר, שאף אם שאר מתעסק פטור, אין זה אלא כשנתכוון לעשות דבר אחד, ועשה דבר אחר, שכלל לא נתכוון לו, אבל זה, מה שעשה בפועל, הוא מה שבאמת רצה לעשות, אלא ששכח והיה סבור שרוצה לעשות דבר אחר, ולכן לא יפטר מחטאת, כי באמת עשה מה שרצה לעשות.

ומצד שני יש לומר, מאחר שבפועל, כשרצה ללקוט, נתכוון ללקוט דבר אחד, ולקט דבר אחר, הרי זה כשאר מתעסק, ואם שאר מתעסק פטור, אף זה פטור.

ולהלן יתבאר בעז"י שנחלקו חכמים בדין זה.

ביאור מחלוקת רבי שמעון ורבי

שמעון שזורי עם רבי יהודה

א. [לפי קושיות רב יהודה ורבי אושעיא] נחלקו

האם מתעסק פטור.

רבי שמעון ורבי שמעון שזורי אמרו, שרבי אליעזר ורבי יהושע נחלקו בדין מי שאבד מלקט מלבו, שלדעת רבי אליעזר הוא חייב, ואינו כשאר מתעסק [מהטעם שנתבאר לעיל], ולדעת רבי יהושע, גם מי שאבד מלקט מלבו, פטור, כשאר מתעסק. אבל במתעסק גמור, שנתכוון לדבר אסור אחד, ועשה דבר אסור אחר, **הכל מודים שהוא פטור.**

ורבי יהודה אמר, שאף במתעסק גמור הם מחייבים, אלא שיש חילוק בין מין אחד לשני מינים, שכשנתכוון לתלוש מין אחד, ותלש מין אחר, רבי אליעזר מחייב, ורבי יהושע פוטר. אבל כשנתכוון לאותו מין, כגון שנתכוון לתלוש תאנה זו, ותלש תאנה אחרת, לדברי הכל חייב. [ולפי זה, לדברי רבי יהושע, הכתוב הפוטר מתעסק, אינו מדבר אלא במי שנתכוון לדבר היתר, ונתחלף לו בדבר אחר שהוא אסור].

[ומכאן יש להקשות על דברי רב נחמן אמר שמואל, שאמרו שכל מתעסק פטור, אפילו נתכוון לדבר אחד של איסור ועשה דבר אחר של איסור, שלדברי רבי יהודה, הכל מודים, שמתעסק באותו מין חייב].

ב. [לפי יישוב שמואל] נחלקו האם מי שאבד

מלקט מלבו פטור.

לדברי הכל, מתעסק, שנתכוון לעשות דבר אחד, ועשה דבר אחר, אפילו שניהם דברי איסור, הרי זה פטור, כי לא עשה מה שנתכוון לעשות, ולא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת, כלומר שעשה מה שנתכוון לעשות.

ולא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע, אלא במי שאבד מלקט מלבו, כגון שנתכוון ללקט דבר אחד, וכששלח ידו ללקטו, שכח מה רצה ללקט, והיה סבור שרצה ללקט דבר אחר, אלא שבפועל לא שם לב, ושלח ידו ולקט את מה שרצה.

שלדעת רבי אליעזר, אף ששאר מתעסק פטור, אין זה אלא כשנתכוון לעשות דבר אחד, ועשה דבר אחר, שכלל לא נתכוון לו, אבל זה, מה שעשה בפועל, הוא מה שבאמת רצה לעשות, אלא ששכח והיה סבור שרוצה לעשות דבר אחר, ולכן לא יפטור מחטאת, כי באמת עשה מה שרצה לעשות.

ולדעת רבי יהושע, מאחר שבפועל, כשרצה ללקוט, נתכוון ללקוט דבר אחד, ולקט דבר אחר, הרי זה כשאר מתעסק, ואם שאר מתעסק פטור, אף זה פטור.

ובדבר זה נחלקו רבי שמעון ורבי שמעון שזורי עם רבי יהודה.

שלדעת רבי שמעון ורבי שמעון שזורי, לא פטר רבי יהושע, מי שאבד מלקט מלבו, אלא כשהיה הדבר בשני שמות, כגון שנתכוון ללקט ענבים, וכששלח ידו ללקט, שכח מה רצה ללקט, והיה סבור שרצה ללקט תאנים, אלא שבפועל לא שם לב, ושלח ידו ולקט ענבים. אבל כשהיה הדבר בשם אחד, כגון שנתכוון ללקט ענב מסוים, וכששלח ידו ללקט, שכח מה רצה ללקט, והיה סבור שרצה ללקט ענב אחר, אלא שבפועל לא שם לב, ושלח ידו ולקט הענב שרצה בו תחילה, בזה מודה רבי יהושע, מאחר שכל הזמן חשב באותו מין, אין זה דומה למתעסק, ולכן חייב.

ולדעת רבי יהודה, גם כשהיה הדבר בשם אחד, רבי יהושע פוטר את מי שאבד מלקט מלבו, ככל מתעסק שהוא פטור.

דף כ'

ג. [דברי רבא] נחלקו כשהקדים מה שרצה לאחר.

לדברי הכל, מתעסק, שנתכוון לעשות דבר אחד, ועשה דבר אחר, אפילו שניהם דברי איסור, הרי זה פטור.

ולא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע אלא, במי שנתכוון לעשות שני דברים אסורים בזה אחר זה, כגון ללקט שני פירות בזה אחר זה, ונתחלפו לו הפירות, שכשרצה לתלוש את הראשון, תלש את השני, וכשרצה לתלוש את השני, תלש את הראשון.

שלדעת רבי אליעזר, מאחר שבאמת את שניהם רצה לתלוש, הרי זה כמתכוון לשני הדברים, ולפיכך גם אם נשתנה הסדר, בלא שיתכוון לכך, נחשב הוא כמי שנתקיימה מחשבתו, והרי זה חייב חטאת.

ולדעת רבי יהושע, מאחר שתחילה רצה לתלוש את האחד, ותלש את השני, הרי זה ככל מתעסק שהוא פטור, וכן מאחר שלאחר מכן רצה לתלוש את השני, ותלש את הראשון, הרי זה ככל מתעסק, שהוא פטור.

ובדבר זה נחלקו רבי שמעון ורבי שמעון שזורי עם רבי יהודה.

שלדעת רבי שמעון ורבי שמעון שזורי, לא פטר רבי יהושע, מי שהקדים את המאויר, אלא כשהיה הדבר בשני שמות, כגון שנתכוון ללקט ענבים ואחר כך תאנים, וכששלח ידו ללקט, נתחלפו לו תאנים בענבים, ולקט תחילה תאנים ואחר כך ענבים. אבל כשהיה הדבר בשם אחד, כגון שנתכוון ללקט שני ענבים בזה אחר זה, וכששלח ידו ללקט, נתחלפו לו ולקט את השני תחילה ואחר כך את הראשון, בזה מודה רבי יהושע, מאחר שכל הזמן חשב באותו מין, אין זה דומה למתעסק, ולכן חייב.

ולדעת רבי יהודה, גם כשהיה הדבר בשם אחד, רבי יהושע פוטר את מי שהקדים את המאוחר, ככל מתעסק שהוא פטור.

ומכל מקום, אף לדעת האומרים שהמשנה את הסדר פטור כמתעסק, אם עשה את שני הדברים בבת אחת, אינו נחשב כמשנה את הסדר, והכל מודים שהוא חייב.

החותה גחלים בשבת

בברייתא מבואר, שנחלקו תנא קמא ורבי שמעון

בן אלעזר, במי שחותה גחלים בשבת, [=ממלא כלי בגחלים מערימה של גחלים].

שלדעת תנא קמא, הוא חייב חטאת אחת, [או משום ששגג במלאכת מבעיר או משום ששגג במלאכת מכבה].

ולדעת רבי שמעון בן אלעזר משום רבי אליעזר ברבי צדוק, הוא חייב שתי חטאות, [משום ששגג גם במלאכת מבעיר וגם במלאכת מכבה] מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות [שלעולם העליונות בוערות, כי הן מגולות, והתחתונות מכובות, כי הן מכוסות. וכשחותה גחלים מערימה לכלי, העליונות של הערימה, נעשות תחתונות בכלי].

ונאמרו בגמרא כמה ביאורים, באיזה דבר

א. [דברי רבי אלעזר ורבי חנינא ורבי יוחנן] נחלקו

אם מקלקל בהבערה חייב.

החכמים הנ"ל נחלקו, בדינו של זה החותה הצריך גחלים כבויים, כגון שהוא נפח, הצריך גחלים כבויים למלאכתו, וכגון שהיה צריך את הגחלים העליונות בערימה, שהיו גסות וראויות למלאכתו, ולפיכך חתה אותם בכלי לכבותם.

ולדברי הכל, מאחר שרצה בכיבוי העליונות, הרי זה חייב על כבויים, אבל נחלקו האם חייב גם על הדלקת התחתונות.

לדעת תנא קמא – אף שידע שבכך שמכבה את העליונות, הוא מדליק את אלו שהיו כבויים תחתיהם, אינו חייב על כך, כי הדלקת גחלים נחשבת אצלו לקלקול ולא לתיקון, שכן הוא צריך פחמים כבויים, ומאחר שהדלקת התחתונות קלקלו היא אצלו, הרי זה פטור, כי לדעת התנא הזה, מקלקל בהבערה פטור, כלומר, לא חייבה תורה מבעיר, אלא כשיש בכך תיקון, ולא כשיש בכך קלקול, [ככל שאר מלאכות שהמתקן חייב והמקלקל פטור].

ולדעת רבי אליעזר ברבי צדוק – אף על פי שהבערת התחתונות נחשבת אצלו לקלקול, הוא חייב עליה, כי לדעתו, מקלקל בהבערה חייב, כלומר כשאסרה תורה מלאכת הבערה, אסרה אף כשיש בכך קלקול, [ואינה כשאר אבות מלאכות].

ב. [דברי רבי אמי בר אבין ורב חנינא בר אבין] נחלקו

אם הבערה יצאה ללאו או לחלק.

החכמים הנ"ל נחלקו בדינו של החותה גחלים על מנת לכבות את העליונים ולהבעיר את התחתונים, ונחלקו במחלוקת רבי יוסי ורבי נתן, למה כתבה תורה איסור לא תעשה בפני עצמו במלאכת מבעיר, [לא תִּבְעֶרוּ אֵשׁ בְּכֹל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת"].

דעת תנא קמא כדעת רבי יוסי – שהבערה ללא יצאה, כלומר, כשכתבה תורה איסור לא תעשה בפני עצמו בהבערה, לימדה, ששונה הבערה משאר מלאכות, ואין בה חיוב חטאת, ואם כן זה החותה, שנתכוון להבעיר ולכבות, אינו חייב חטאת אלא על הכיבוי, אבל לא על הבערה.

ודעת רבי אלעזר ברבי צדוק כדעת רבי נתן – שהבערה לחלק יצאה, כלומר כשכתבה תורה איסור לא תעשה בפני עצמו בהבערה, לימדה, שחייב על איסור זה חטאת בפני עצמו, ומכאן שהעושה כמה אבות מלאכות חייב על כל אב בפני עצמו, ואם כן המבעיר בשבת חייב חטאת, והחותה שהוא מבעיר ומכבה, חייב שתי חטאות.

ג. [דברי רבא] נחלקו כשלא נעשה כסדר שרצה.

החכמים הנ"ל נחלקו בדינו של החותה גחלים, שנתכוון להדליק תחילה את התחתונים, ולאחר מכן לכבות את העליונים, ונעשה הכל בבת אחת.

לדעת תנא קמא – מאחר שלא עשה כסדר שנתכוון, אי אפשר לחייבו שתי חטאות, שמא לא היה עשה תחילה מה שרצה לעשות תחילה, אבל חטאת אחת חייב, כי מכל מקום עשה הכל יחד, והרי לא איחר מה שרצה להקדים.

ולדעת רבי אלעזר ברבי צדוק – מאחר שנתכוון גם להבערה וגם לכיבוי, אף על פי שנשתנה הסדר ממה שרצה, חייב על כל אחת ואחת, ולכן מביא שתי חטאות.

ד. [דברי רב אשי] נחלקו במלאכה שלא נתכוון

לה.

החכמים הנ"ל נחלקו בדינו של החותה גחלים, שלא נתכוון אלא לכבות את העליונים ולא נתכוון להבעיר את התחתונים ובלא כוונתו הובערו.

דעת תנא קמא כדעת רבי שמעון – שכל מלאכה שעשה בלא להתכוון לה, אינו חייב עליה, ולכן אינו חייב על הבערה, אלא על הכיבוי בלבד.

ודעת רבי אלעזר ברבי צדוק כדעת רבי יהודה – שכל מלאכה שעשה, חייב עליה, אף על פי שלא נתכוון, לעשותה ולכן חייב גם על הבערה.

החותה גחלים בשבת כדי

להתחמם והובערו מאליהם

החותה גחלים בשבת כדי להתחמם בהם אינו צריך שיבערו כי גם כשהם כבויים הם מחממים ומכל מקום ידוע הדבר שכשחותים גחלים הם מתבערים ונחלקו חכמים בדינו של זה שחתה גחלים להתחמם והובערו.

- י"א מלאכה שאינה צריכה לגופה, חייב עליה, כלומר, כל מלאכה שעשה האדם, אפילו אינו צריך לה, כגון זה שהבעיר את הגחלים, ואינו צריך להבערה, הרי זה חייב.

- וי"א מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה
[אבל אסור לעשות], כלומר כל מלאכה שעשה
אדם בלא שיהא צריך לה, כגון זה, שהבעיר את
הגחלים, ואינו צריך להבערתם, הרי זה פטור.

סליק פרק ספק אכל חלב

פרק חמישי דם שחיטה

דף כ'

[ויקרא ג' י"ז] חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֵי־תֵיכֶם כֹּל
חֶלֶב וְכֹל דָּם לֹא תֹאכְלוּ.

[ויקרא ז' כ"ו-כ"ז] וְכֹל דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֵי־תֵיכֶם
לְעוֹף וְלִבְהֵמָה. כֹּל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל כֹּל דָּם וְנִכְרְתָהּ
הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיהָ.

[ויקרא י"ז י"ד] וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר
בְּתוֹכְךָ אֲשֶׁר יֹאכַל כֹּל דָּם וְנִתְתִּי פָנָי בְּנֶפֶשׁ הָאֲכֹלֶתָ אֶת
הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמִּיהָ. כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם
הוּא וְאֲנִי נִתְתִּיו לָכֶם עַל הַמְזֻבָּח לְכַפֵּר עַל נֶפְשׁוֹתֵיכֶם כִּי
הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ יְכַפֵּר. עַל כֵּן אֶמְרָתִי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּל
נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לֹא יֹאכַל
דָּם. . וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם
אֲשֶׁר יֵצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ
וְכִסְּהוּ בַעֲפָר. כִּי נֶפֶשׁ כֹּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא וְאָמַר
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּם כֹּל בָּשָׂר לֹא תֹאכְלוּ כִּי נֶפֶשׁ כֹּל בָּשָׂר
דָּמוֹ הוּא כֹּל אֲכָלְיוֹ יִכָּרֵת.

[דברים י"ב ט"ו-ט"ז] רַק בְּכֹל אֹתוֹת נֶפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאֲכַלְתָּ
בָּשָׂר כְּבָרְכַת ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ בְּכֹל שְׁעָרֶיךָ
הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יֹאכְלֶנּוּ כַּצְּבִי וְכֹאֵל. רַק הַדָּם לֹא
תֹאכְלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם.

איזה דם ענשה תורה כרת על אכילתו

להלן יתבאר בעזה"י, שהכתוב, "וְכֹל דָּם לֹא
תֹאכְלוּ", נאמר לעניין דם בהמה חיה ועוף, שרק
דמם אסור באכילה מהתורה.

אולם אף שכל דם המינים הללו אסור באכילה,
לעניין העונש אינם שווים, ולא נאמר עונש כרת
אלא באכילת דם הנפש, שנאמר, "כִּי נֶפֶשׁ כֹּל
בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא כֹּל אֲכָלְיוֹ יִכָּרֵת", ללמד שאין
חייבים כרת אלא על אכילת הדם שהנפש
יוצאה בו, בין בשחיטה, בין בנחירה, ובין
בעיקור, ובין בהקזה, [ובדף כ"ב יתבאר בעזה"י
מה נחשב כדם שהנפש יוצאה בו].

אבל דם האברים, כגון דם הטחול ודם הלב ודם
הכליות, אף שאסור הוא באכילה, **האוכלו אינו
ענוש כרת**.

ולעניין דם התמצית, דעת חכמים שאינו נחשב
דם הנפש, ואין בו כרת. ורבי יהודה מחייב כרת,
אף על אכילת דם התמצית.

אלו מינים אסרה תורה לאכול דמם

נאמר, "וְכֹל דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֵי־תֵיכֶם לְעוֹף
וְלִבְהֵמָה. כֹּל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל כֹּל דָּם וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא מֵעַמִּיהָ", ללמד, שהדם אסור באכילה,
והאוכלו ענוש כרת.

ואם היה כתוב רק, "וְכֹל דָּם לֹא תֹאכְלוּ", כל
מיני דם שבעולם היו בכלל האיסור הזה.

ואם היה כתוב רק, "וְכֹל דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכֹל
מוֹשְׁבֵי־תֵיכֶם לְעוֹף וְלִבְהֵמָה", לא היה אסור אלא דם
עוף ובהמה, שכן העניין היה נדרש בכלל ופרט,
וכל כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, כלומר
אין בכלל "וְכֹל דָּם לֹא תֹאכְלוּ" אלא הפרט
"לְעוֹף וְלִבְהֵמָה", אבל דם שאר דברים מותר.

אבל עתה שנאמר, "וְכֹל דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכֹל
מוֹשְׁבֵי־תֵיכֶם לְעוֹף וְלִבְהֵמָה. כֹּל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל כֹּל
דָּם וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיהָ", הרי העניין למד
בכלל ופרט וכלל, [ואף שאין שני הכללים שווים,
שהכלל הראשון מדבר באיסור אכילה, והכלל
השני מדבר בעונש על האכילה, לדעת תנא דבי
רבי ישמעאל, גם כשאין הכללות שווים, למדים
מהם בכלל ופרט וכלל], וכל כלל ופרט וכלל, אין
אתה דן אלא כעין הפרט, כלומר כל הדומה לעוף
ובהמה, דמו אסור כדמם, וכל שאינו דומה לעוף
ובהמה, דמו אינו אסור כמותם.

**ואלו הדברים שמיוחדים בעוף ובהמה, שכל
שישנם בו, דינו כמותם**. (א) יש בהם גם טומאה
קלה [טומאת אוכלים בכביצה] וגם טומאה חמורה
[כשהם נבלה מטמאים במשא ומטמאים אדם לטמא
בגדים]. (ב) יש בהם גם איסור [בלא שחיטה] וגם
היתר [אחר שחיטה]. (ג) הם מין בשר.

והדבר הדומה להם, שדינו כמותם, הוא הכוי,

שאף שאינו לא חיה ולא בהמה, אלא בריה בפני עצמה, מאחר שמתקיימים בו כל הדברים הללו כעוף ובהמה, דמו אסור כדמם, ואוכלו ענוש כרת.

אבל הדברים הבאים, אינם דומים לעוף ובהמה, ולכן דמם לא נאסר מהתורה, ואלו הם:

א. מהלכי שתיים [=בני אדם] – שיש בהם טומאה חמורה, ואין בהם טומאה קלה, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן בדף כ"א].

דף כ"א

ב. שרצים – שאין בהם טומאה חמורה, [שאינם מטמאים אדם לטמא בגדים. ואינם מטמאים במשא].

ג. ביצים – שאינם מין בשר.

ד. דגים וחגבים – שהם מותרים בלא שחיטה.

למה נאמר גם בהמה וגם עוף

לעיל נתבאר, שבעניין איסור אכילת דם נאמר, כלל ופרט וכלל, ללמד, שכל שהוא כעין הפרט, דמו אסור, כמו דם הפרט, והפרט הוא, מה שנאמר, "לְעוֹף וְלַבְּהֵמָה".

והסיבה שנכתבו שני פרטים, ולא די היה לכתוב אחד מהם, וללמוד ממנו, שכל שהוא דומה לו, [בכך שיש בו טומאה חמורה וקלה. ובכך שיש בו איסור והיתר. ובכך שהוא מין בשר], דינו כמותו, כי אם היה כתוב רק אחד מהם, חבירו לא היה למד ממנו.

כי אם היה כתוב רק עוף, היה מקום לומר, שרק מה שדומה לעוף גם בכך שאין בו כלאים, דמו אסור כמו עוף, ובכלל זה בקר ועזים, שאין בצמר שלהם איסור כלאים, אבל כבשים, שיש בהם כלאים, שצמרם הוא כלאים בפשתים, אינם דומים לעוף, ודמם אינו אסור. [ודווקא כלאים אלו של צמר ופשתים, יש בכבשים ולא בשאר מינים, אבל כלאים של הרבעה מין באינו מינו, וכלאים של חרישה מין עם אינו מינו, כל המינים שווים בהם לאיסור].

ואם היה כתוב רק בהמה, היה מקום לומר, שרק מה שדומה לבהמה גם בכך שאין בה איסור לקחת האם על הבנים, דמו אסור כמו בהמה, ובכלל זה עוף טמא, שלא נאמר בו מצוות שילוח הקן, אבל עוף טהור שיש בו מצוות שילוח הקן, אינו דומה לבהמה, ודמו אינו אסור.

מדיני כוי

א. דמו של כוי אסור באכילה, כדם בהמה חיה ועוף, ודבר זה למד בכלל ופרט וכלל, כפי שנתבאר לעיל.

ב. חלבו של כוי אסור באכילה, כחלב בהמה, שכן יש ללמוד מהריבוי "כָּל", בכתוב, "כָּל חֵלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ".

ג. נבלתו של כוי אסורה באכילה, כנבלת בהמה וחיה, שכן יש ללמוד מהריבוי "כָּל", בכתוב, "לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה".

ד. גיד הנשה של כוי אסור באכילה, כגיד הנשה של בהמות וחיות, שנאמר בעניין זה, "עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נִגַע בְּכַף יָרֵךְ וְעַקֵּב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה", ללמד שכל שיש לו כף ירך גידו אסור וכוי יש לו כף ירך.

ה-ו. נבלתו של כוי מטמאה כנבלת בהמה וחיה, וכמו כן הכוי טעון שחיטה כבהמה וחיה, ודברים אלו למדים מסברא, שכן, מאחר שלהרבה דברים לימדה תורה שדינו של הכוי כדין בהמה, הוא הדין לדברים אלו.

טומאה חמורה וטומאה קלה בבשר אדם

בשר אדם שמת, מטמא טומאה חמורה, כלומר טומאת מת, [והרי הוא מטמא אף אדם וכלים].

אבל החותך בשר מאדם חי, דין הבשר כשאר בשר, שאינו טמא מחמת עצמו, ורק כשיגע בטומאה אחרת, יטמא ממנה טומאה קלה, כלומר טומאת אוכלים, [לטמא אוכלים ומשקים, ולא אדם וכלים].

וזה בהתקיים שני תנאים.

א. מחשבה. כלומר שיחשיב את הבשר הזה כמאכל אדם. וכשתחילה חתכו כדי לאוכלו, הרי החשיבו לאכילת אדם בכך. אבל כשתחילה חתכו לאכילת כלב, או לרפואה, לא החשיבו בכך לאכילת אדם, ולא יקבל טומאה אלא אם כן החשיבו אחר כך בפירוש לאכילת אדם.

ב. הכשר. כלומר שיגע בו אחד מהמשקים, שכן אין אוכל ראוי לקבל טומאה, אלא אחר שיוכשר לכך בנגיעת משקה.

אף שמתחילה אין האוכל מקבל טומאה, אלא אם כן היה ראוי לאכילת אדם, אם כבר היה ראוי לאכילת אדם, מעתה אף אם נפסל מאכילת אדם, אינו מתבטל מתורת טומאה, עד שיפסל מאכילת כלב.

טומאה חמורה וטומאה קלה בבשר בהמה

בהמה שמתה בלא שחיטה, הרי היא נבלה, ומטמאה טומאה חמורה, שמטמאת אפילו אדם לטמא כלים [כלומר האדם הנוגע בה טמא ומטמא כלים]. [לדעת בית שמאי, רק בשרה מטמא טומאת נבלות, אבל דמה טהור מטומאת נבילות. ולדעת בית הלל, גם דמה מטמא טומאת נבילות].

אבל בהמה שנשחטה כהלכתה, בשרה אינו טמא מחמת עצמו, ורק כשיגע בטומאה אחרת, יטמא ממנה טומאה קלה, כלומר טומאת אוכלים, [לטמא אוכלים ומשקים, ולא אדם וכלים].

יש אופן שבו בשר בהמה מקבל

טומאה קלה ובשר מת דינו שונה

לעיל נתבאר, שהסיבה שדם אדם אינו אסור כדם בהמה, כי אינו למד ממנו בכלל ופרט וכלל, משום שאינו דומה לו, שהבהמה יש בה טומאה חמורה וטומאה קלה, ואילו האדם, אין בו אלא טומאה קלה.

ואין הכוונה לזמן שעודם חיים, כי בזה שניהם שווים, ובשרם מקבל טומאה קלה ולא טומאה חמורה.

וכמו כן, לאחר מותם, בדרך כלל בשניהם יש טומאה חמורה. אבל יש אופן שבו בשר נבלה יטמא טומאת אוכלים קלה, ובשר אדם מת דינו שונה. ונאמרו בזה בגמרא שני אופנים.

א. האופן שבו בשר מת אינו מטמא כלל, ובשר נבילה מטמא טומאה קלה.

בשר המת אינו מטמא אלא בשיעור כזית. וכן בשר נבלה אינו מטמא אלא בשיעור כזית. ולעניין טומאת אוכלים אין האוכל מטמא אלא בשיעור כביצה.

ומעתה, אם היה בשר נבילה פחות מכזית, ועמו אוכל אחר המשלימו יחד לשיעור כביצה, הכל יחד, [בשר הנבלה ומה שעימו], מטמא טומאת אוכלים, שהיא טומאה קלה, כי יש כאן שיעור כביצה, ואינו מטמא טומאה חמורה של נבילה, כי אין כזית מבשר הנבילה.

אבל אם היה בשר של אדם מת פחות מכזית, ועמו אוכל אחר המשלימו יחד לשיעור כביצה, אף על פי שהכל ביחד, [בשר הנבלה ומה שעימו], יש בו שיעור כביצה, אף טומאת אוכלים אינו מטמא, כי בשר המת אינו נחשב כמאכל, ואפילו יחשיבו כמאכל, משום שבטלה דעתו אצל כל אדם, ואם כן אין כאן אוכל בשיעור כביצה, ואינו מטמא אפילו טומאה קלה של אוכלים.

ב. האופן שבו בשר מת מטמא טומאה חמורה, ובשר נבילה טומאה קלה.

כזית מבשר המת מטמא טומאה חמורה במגע ובמשא ובאהל. וכזית נבלה מטמא טומאה חמורה במגע ובמשא.

חיפה כזית נבלה בבצק, שיחד שיעורם כביצה, אין כאן טומאה חמורה במגע, כי הנוגע בבצק שסביב הנבילה, אינו נוגע בנבילה עצמה, שכן הבצק חוצץ בין הנוגע לבין בשר הנבלה, אבל יש במגע טומאת אוכלים קלה, כי יש כאן יחד אוכל בשיעור כביצה.

אבל חיפה כזית מן המת בבצק, יש כאן טומאה חמורה גם במגע, כי טומאת המת בוקעת ועולה, ואין הבצק חוצץ בין הנוגע חוצה לו, לבשר המת שבתוכו.

מתי נבלה טעונה מחשבה להיחשב כאוכל

נתבאר, שיש אופנים שבהם בשר נבלה לא יטמא כנבלה, אבל יטמא כדין שאר אוכלים, [כגון שהוא פחות מכזית, ואוכל אחר משלימו לכזית. או שיש בו כזית, אבל הוא בלוע באוכל אחר המשלימו לכביצה].

ובאופנים הללו, שהוא מטמא כאוכל, לא יטמא אלא על פי הכללים הבאים.

נבלת בהמה טמאה בכל מקום, [אפילו בשווקים שיש שם בני אדם מרובים], וכן נבלת עוף טהור בכפרים, [שהעם מועט], אין רגילים לאוכלם, ולפיכך טעונים מחשבה, ואינם נחשבים כאוכל לטמא טומאת אוכלים, אלא אם כן יחשבו עליהם בפירוש לאכילת אדם. אבל הכשר אינם צריכים, מאחר שהם דבר שאם יש בו כזית בפני

עצמו, הוא מטמא טומאה חמורה, וכל דבר

שסופו לטמא טומאה חמורה, אינו טעון הכשר.

ונבלת בהמה טהורה בכל מקום, [אף בכפרים שהעם מועט], **וכן נבלת עוף טהור בשווקים**, [שהעם מרובים], [וכן חלב בהמה או חיה בשווקים], מן הסתם עומדים הם לאכילת אדם, ולפיכך **אינם טעונים, לא מחשבה** [שיחשוב עליהם בפירוש לאכילה], **ולא הכשר**.

[הכלל הוא, שלעניין נבלת בהמה וחיה, טהורה עומדת לאכילה, וטמאה אינה עומדת לאכילה. ולעניין נבלת עוף, אפילו טהור אינו עומד לאכילה אלא בשווקים].

-

(א) לעיל נתבאר, שדם דגים מותר, ואינו כדם בהמה. ונתבארו כאן דברים נוספים, שבדגים הם מותרים, שלא כבהמה. (ב) חלב דגים מותר. (ג) אין בדגים איסור גיד הנשה.

איסור אכילת דם שרצים

דם שרצים אינו אסור מחמת הכתוב "וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ", אבל אסור הוא משום שדינו כבשר השרץ, ונאמר בשרצים "אֶל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ".

ולפיכך, מי שאכל כזית דם שרץ, אחר שהתרו בו שלא יחטא באיסור אכילת דם, הרי זה אינו לוקה.

אבל אם אכל כזית דם שרץ, אחר שהתרו בו שלא יחטא באיסור אכילת שרץ, הרי זה לוקה.

אכילת דם דגים [וחגבים]

לעיל נתבאר, שלא אסרה תורה לאכול דם דגים. ולפיכך, **מותר לאכול דם דגים בעודו על גבי הדג**. ולא זו בלבד, אלא מותר לאכול דם דגים **אף כשכנסו ואספו לתוך כלי**. אלא שדבר זה מותר, רק כשניכר מהדם שהוא דם דגים, כגון **שיש בו קשקשים**.

אבל אם כנס דם דגים לקערה, ואין בו קשקשים, מאחר שלא ניכר שהוא דם דגים, ודומה הוא לדם בהמה, **אסרו חכמים לאוכלו**, שמא יראו אחרים את האוכלו, ויחשבו שאוכל הוא דם בהמה, וילמדו ממנו שמותר לאכול דם בהמה.

אכילת דם מהלכי שתיים [=בני אדם]

לעיל נתבאר, שלא אסרה תורה לאכול דם מהלכי שתיים.

ולפיכך, **כל זמן שלא פירש הדם ממקום יציאתו, מותר לאוכלו**, ואין בדבר שום חיוב פרישה, ולכן, מי שיש לו דם בין שיניו, מותר לכתחילה לאוכלו.

אבל אחר שפירש ממקומו, אף על פי שאינו כנוס, כגון שיש מעט דם על הככר, [שנשכו, ויצא דם מבין שינו על הככר], **יש בדבר מצוות פרישה**, שלא לאכול את הדם הזה, אלא יש לגוררו מעל הככר, ואז יוכל לאכול את הככר.

ואם כנס את הדם בכלי, יש בדבר איסור גמור מדברי חכמים, [מהטעם המבואר לעניין דם דגים].

דף כ"ב

חֵלֶב מֵהֶלְכֵי שֵׁתִים [=חלב אשה]

אשה חמורה מבהמה טמאה, שכן האשה כשהיא זבה או נידה מטמאה במגע ובהמה טמאה אינה מטמאה. ואם כן היה מקום ללמוד בקל וחומר אם בהמה טמאה הקלה חלבה אסור כל שכן שאשה החמורה יהא חלבה אסור.

אולם אין הדבר כן, וחלב אשה מותר הוא, שנאמר [בשרצים], **"וְזֶה לְכֶם הַטָּמֵא"**, למעט דבר אחר שאינו טמא, והוא חלב אשה שהוא מותר.

והמיעוט הזה אינו מלמד רק על חלב מהלכי שתיים שהוא מותר, אלא אף על דם מהלכי שתיים שהוא מותר.

דם הלב

בתחילת הפרק נתבאר, שיש חילוק בין דם הנפש לדם האברים, שדם הנפש חייבים כרת על אכילתו, ודם האברים אין חייבים כרת על אכילתו.

והלב, כששוחטים את הבהמה, יש בו את שני הדמים הללו, שכן בבשרו בלוע דם הנחשב כדם האברים, ובחללו נמצא דם הנחשב כדם הנפש, כי בשעת השחיטה, על ידי הנשימה, הלב שואב דם מבית השחיטה, וכונסו לתוכו.

ולפיכך, האוכל לב בהמה שנשחטה, בלא להוציא את דמו ממנו, חייב כרת, כי יש בתוכו כזית מדם הנפש.

אבל האוכל לב עוף שנשחט, בלא להוציא את דמו ממנו, אינו חייב כרת, כי אף שיש בתוכו מדם הנפש, מכל מקום מחמת קוטנו, אין בו שיעור כזית.

איזהו דם הקזה שהנשמה יוצאה בו

נתבאר שדם הקזה [כלומר דם שמקיזים מהבהמה עד שתמות] חייבים עליו כרת כי הנשמה יוצאת בו ומכל מקום ודאי לא כל הדם היוצא הוא דם שהנשמה יוצאה בו אלא רק חלק ממנו ונחלקו חכמים מהו אותו דם של הקזה שהנשמה יוצאה בו.

וקודם שנבוא לבאר דבריהם, נקדים, שכך הוא אופן יציאת הדם: (א) בתחילה שותת דם שחור. (ב) ולאחר מכן שותת דם אדום. [שני אלו בשתיתה בלא קילוח למרחוק]. (ג) ואחר כך הדם מקלח למרחוק. (ד) ולבסוף הדם מתמעט, ושותת ויורד בסמוך.

לדעת רבי אליעזר [התנא] **ורבי יוחנן** [האמורא] – דם הנפש הוא רק הדם המקלח [כלומר אות ג'].

ולדעת רבי שמעון [התנא] **וריש לקיש** [האמורא] – **משכלה הדם השחור**, הרי זה דם הנפש, [כלומר אות ב', ואות ג', ואות ד'].

דם הנפש אינו קרוי משקה

הדם הוא מן המשקים המכשירים אוכל לקבל טומאה, שנאמר "וְדָם הַלְּלִים יִשְׁתָּה", ומכאן שהדם הוא משקה.

ורבי ישמעאל למד מהכתוב הזה, שרק דם חללים, כלומר דם היוצא אחר מיתה, קרוי משקה, אבל דם קילוח, היוצא קודם המיתה, שבו הנשמה יוצאה, אינו קרוי משקה, ואינו מכשיר את האוכל לקבל טומאה.

דם התמצית

בתחילת הפרק נתבאר, שלדעת רבי יהודה, דם התמצית, אף שאין הנפש יוצאה בו, חייבים עליו כרת, ודבר זה למד מהריבוי "כָּל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל כָּל דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיהָ".

אמנם כל זה לעניין עונש על אכילתו. אבל לעניין הקרבה, מודה רבי יהודה, שדם זה אינו מכפר, ואין לזרוק על המזבח מהקרבן אלא את דם הנפש, שנאמר, "כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר בַּדָּם הוּא וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ יְכַפֵּר", ללמד שרק דם הנפש מכפר.

האם אשם תלוי בא על ספק מעילה

כבר נתבאר בפרקים קודמים, שמי שנסתפק אם חטא [באיסור לא תעשה שעונשו כרת], או לא, מביא על כך אשם תלוי, שהוא איל השווה לכל הפחות שני שקלים, [ומגן עליו מן היסורים, עד שיוודע לו שחטא, ויביא חטאת], שנאמר, "וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תִחָטָא וְעִשְׂתָּהּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאִשָּׁם וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ. וְהָבִיא אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ לְאִשָּׁם אֵל הַכֹּהֵן וְעָלִיו הַכֹּהֵן עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא יָדַע וְנִסְלַח לוֹ אִשָּׁם הוּא אִשָּׁם אֲשָׁם לָהּ".

ונחלקו חכמים ורבי עקיבא, במי שנסתפק אם מעל בהקדש או לא, [כגון שהיו הקדש וחולין לפניו, ונהנה מאחד מהם, כי סבור שניהם חולין, ועכשיו שנודע לו שאחד מהם היה הקדש, אינו יודע מאיזה מהם נהנה].

- **לדעת חכמים**, אינו מביא אשם תלוי, שלא נאמרה פרשת אשם תלוי אלא במי שנסתפק שמא חטא בדבר, שעל ודאו מביא חטאת קבועה.

- **ולדעת רבי עקיבא**, גם זה שנסתפק אם מעל או לא, מביא אשם תלוי, [איל בכסף שקלים, ומגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו שודאי מעל, ואז מביא אשם ודאי, וגם הוא איל בכסף שקלים].

ונאמרו בגמרא כמה ביאורים לטעמי מחלוקתם:

< **ביאור א'.** **האם כשנאמרו שתי פרשיות יחד, יש ללמוד עניין עליון מן התחתון.**

לדעת רבי עקיבא – מאחר שפרשת אשם תלוי סמוכה לפרשת מעילה, הרי זה מלמד, שהיא המשכה של פרשת מעילה, ומאחר שהיא המשכה, ילמד עליון מתחתון, כלומר עניין מעילה האמור בפרשה המוקדמת, יקבל גם את הדינים האמורים בפרשה המאוחרת, ואם כן גם בפרשת מעילה המוקדמת יהיה אשם תלוי על הספק.

ולדעת חכמים – אין העניין העליון למד

מהתחתון.

- אולם רב פפא דחה ביאור זה, ואמר, שלדברי הכל, יש ללמוד עניין עליון מהתחתון שהרי רק על ידי לימוד, זה ידענו, שכל קרבנות חטאת ועולה, נשחטים בצפון העזרה.

< ביאור ב'. מה למדים מגזרה שווה.

לדברי הכל, יש ללמוד בגזרה שווה, במה מדברת פרשת אשם תלוי, שכן נאמר בה, "מִכֹּל מִצֻּוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ", וכן נאמר בפרשת חטאת, "מִכֹּל מִצֻּוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ", ואם כן, פרשת אשם תלוי מדברת באותם דברים שמדברת פרשת חטאת, [אלא שאשם בא על ספק חטא, וחטאת באה על חטא ודאי].

לדעת חכמים – כשם שאין חטאת קבועה אלא על שגגת חטא [ודאי] שזדונו כרת, כך אין אשם תלוי אלא על ספק שגגת חטא שזדונו כרת, להוציא מעילה שאין בה חיוב כרת על הזדון, [שלדעת רבי יהודה חייב מיתה בידי שמים. ולדעת חכמים אין בדבר אלא לא תעשה], ולכן אין חיוב אשם תלוי על ספק מעילה.

ולדעת רבי עקיבא – כשם שחטאת קבועה באה על שגגת חטא [ודאי] שמביאים עליו קרבן קבוע, [קרבן השווה לכל בין עני בין עשיר], כך אשם תלוי בא על ספק חטא שמביאים על ודאו קרבן קבוע, ובכלל זה מעילה, שעל שגגתה בודאי מביאים קרבן קבוע [=אשם]. ולהוציא רק דברים שעל שגגתם בודאי אין קרבן קבוע, אלא קרבן עולה ויורד, [שעשיר מביא קרבן גדול, ועני מביא קרבן קטן], כטומאת מקדש וקדשיו, ולכן אין חיוב אשם תלוי על ספק טומאת מקדש וקדשיו.

- אולם גם ביאור זה נדחה, כי ודאי הכל מודים שאין גזרה שווה למחצה, ולכן אם יש ללמוד על אלו חטאים מביאים אשם תלוי בגזרה שווה מפרשת חטאת ודאי, יש ללמודו כדברי חכמים, ולהשוות אשם תלוי לחטאת לגמרי, ובכל דבר שאין בו חטאת קבועה על הודאי, לא יהיה בו אשם תלוי על הספק. [ולא כדברי רבי עקיבא המשווה אותם במקצת כלומר בדברים שאין בהם קרבן קבוע אין חטאת קבועה על הודאי ולא אשם תלוי על הספק, אבל בדברים שיש בהם קרבן קבוע, יש חילוק ביניהם, שחטאת באה רק על דבר שזדונו כרת, ואשם תלוי בא גם על דבר שאין זדונו כרת, כמעילה].

< ביאור ג'. מה למדים מהיקש שעל ידי הוי"ו.

לדעת רבי עקיבא – מאחר שפרשת אשם תלוי פותחת בוי"ו "וְאִם נִפְשׁוּ", הרי זה מקיש אותה לפרשה הקודמת, המדברת בעניין מעילה, ומהיקש זה יש ללמוד דין העליון מדין התחתון, כלומר עניין מעילה האמור בפרשה המוקדמת, יקבל גם את הדינים האמורים בפרשה המאוחרת, ואם כן גם בפרשת מעילה המוקדמת יהיה אשם תלוי על הספק.

ולדעת חכמים – אין היקש זה מלמד דיני העליון מדיני התחתון, אלא להיפך שדיני התחתון ילמדו מדיני העליון, [כלומר דיני הפרשה הראשונה אמורים גם בשניה, אבל דיני הפרשה שניה אינם אמורים גם בראשונה], ומהיקש זה יש ללמוד שכשם שאשם מעילות הוא בכסף שקלים [כלומר שתי כסף] כך אשם מעילות הוא לכל הפחות בשתי כסף.

- אולם גם ביאור זה נדחה כי אם יש כאן היקש, הכל מודים שאין היקש למחצה, ויש ללמוד זה מזה וזה מזה.

< ביאור ד'. מה עדיף גזרה שווה או היקש.

כבר נתבאר, שבגזרה שווה מפרשת חטאת, יש ללמוד, שלא נאמרה פרשת אשם תלוי בספק מעילה, [כשם שלא נאמרה פרשת חטאת קבועה על מעילה ודאית]. ובהיקש שהוקשה פרשת אשם תלוי לפרשת מעילה, [על ידי וי"ו שבתחילת פרשת אשם תלוי], יש ללמוד, שפרשת אשם תלוי נאמרה גם על ספק מעילה. ובזה נחלקו:

לדעת חכמים – גזרה שווה עדיפה, ולכן אשם תלוי אינו בא על ספק מעילה.

ולדעת רבי עקיבא – היקש עדיף, ולכן אשם תלוי בא על ספק מעילה.

- אולם גם ביאור זה נדחה, כי ודאי לדברי הכל היקש עדיף על גזרה שווה [כי אין משיבים על ההיקש].

< ביאור ה'. האם ניתן ללמוד מההיקש דבר אחר.

אמנם, לדברי הכל, אם יש גזרה שווה והיקש הבאים לסתור זה את זה, ההיקש עדיף, והגזרה שווה בטילה, אולם אם ניתן להעמיד את ההיקש ללמוד ממנו דבר אחר, שאינו בא לסתור את הגזרה שווה, מעמידים את ההיקש ללמד את הדבר ההוא בלבד, ומהגזרה שווה למדים מה שלכאורה נסתר מההיקש.

ולדעת חכמים – מן ההיקש שהוקשו פרשת מעילה ופרשת אשם תלוי יש ללמוד דין אחר, והוא, שכשם שאשם מעילות הוא איל בשני שקלים, כך אשם תלוי הוא איל בשני שקלים, [ויש בזה חידוש גדול, והוא, שאף על פי שחטאת הבאה על חטא ודאי, אין בה שיעור, אשם הבא על הספק, יש בו שיעור], ומעתה מאחר שניתן להעמיד את ההיקש לדין זה, יש ללמוד מהגזרה שווה שאין אשם תלוי אלא בדברים שיש על הודאי חטאת, ולא במעילה שאין בה חטאת על הודאי [אלא אשם].

ולדעת רבי עקיבא – אין ללמוד דין אחר מההיקש שהוקשו פרשת מעילה ופרשת אשם תלוי, כי דין זה שאשם תלוי בא מאיל בשני שקלים, כבר למד ממקום אחר, [כמבואר להלן], ואם כן, על כרחך, ההיקש בא ללמד שאשם תלוי בא גם על ספק מעילה, ותדחה הגזרה שווה.

איזו בהמה מביאים לאשם

א. אשם מעילות – בא מאיל השווה שתי כסף, שכך מפורש בעניינו, "אֵיל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף שְׁקָלִים".

ב. אשם תלוי – בא מאיל השווה שתי כסף. לדעת חכמים, דין זה למד בהיקש שהוקשו פרשת מעילה ופרשת אשם תלוי זה לזה [כמבואר לעיל]. ולדעת רבי עקיבא, י"א שדין זה למד מהכתוב, "וְזֹאת תֹּרַת הָאֲשָׁם", המלמד, שדין אחד לכל האשמות, [שלא נתפרש בהם אחרת], וי"א שדין זה למד בגזרה שווה, שכן נאמר באשם מעילות, "בְּעֶרְכָּךְ" וכן נאמר באשם תלוי "בְּעֶרְכָּךְ".

ג. אשם גזילות – בא מאיל השווה שתי כסף. ודין זה למד בגזרה שווה, שכן נאמר באשם מעילות, "בְּעֶרְכָּךְ" וכן נאמר באשם גזילות "בְּעֶרְכָּךְ".

ד. אשם שפחה חרופה – בא מאיל השווה שתי כסף. ודין זה למד בגזרה שווה, שכן נאמר באשם מעילות, "בְּאֵיל הָאֲשָׁם" וכן נאמר באשם שפחה חרופה "בְּאֵיל הָאֲשָׁם".

ה-ו. אשם נזיר ואשם מצורע – באים מכבש השווה כסף אחד. שכן מפורש בהם, "כֶּבֶשׂ בֶּן שָׁנָתוֹ", ומאחר שמביאים כבש בן שנה, ולא איל בן שתי שנים, [כשאר אשמות], כמו כן יביאו בשווי סלע אחד, ולא בשווי שתי כסף.

תשלום המעילה והחומש בספק מעילה

הנהנה מהקדש, הרי זה מעל, ועליו (א) לשלם מה שמעל, (ב) ולהוסיף חומש, [ומהממון הזה יביאו ממנו עולות נדבה], (ג) ולהביא אשם מעילות, שנאמר, "נִפְּשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל וְחֻטְאָה בְּשִׁגְגָה מִקִּדְשֵׁי ה' וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אֵיל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאֲשָׁם. וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם [=קרו] וְאֵת חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסִיף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יַכְפֹּר עָלָיו בְּאֵיל הָאֲשָׁם וְנִסְלַח לוֹ".

וכבר נתבאר, שלדעת רבי עקיבא, מי שנסתפק אם מעל או לא, יביא אשם תלוי, ולכשייוודע לו שמעל, יביא שוב אשם מעילות, ואז ישלם את המעילה וחומשה.

אמנם, אם ירצה, יוכל לצאת ידי חובתו בקרבן אחד, על ידי שמתחילה יביא אשם אחד, וישלם עמו את המעילה וחומשה, ויקריב את האשם הזה בתנאי, אם לבסוף ייודע לי שמעלתי, הרי זה אשם מעילות, [שאשם מעילות קרב אף אם לא נודע לו שמעל], ואם לעולם לא ייודע לי שמעלתי, הרי זה אשם תלוי.

ולדעת רבי טרפון, כן יעשה לעולם, שיביא אשם תלוי אחד, על תנאי, כמבואר, ולא יצטרך להביא אשם נוסף כשיתברר הספק.

אולם לדעת רבי עקיבא, המביא את אשם מעילות, צריך להביא עמו את המעילה וחומשה, ואם כן, אם ירצה להקריב אשם על תנאי כנ"ל, יתחייב להביא עמו גם את דמי המעילה וחומשה ולכן כשדמי המעילה מרובים, עדיף לו להביא אשם תלוי בלא תנאי, כדי שמספק לא יצטרך להביא גם את דמי המעילה, ורק כשדמי המעילה מועטים, יעדיף להביא אשם אחד עם דמי המעילה, כדי שלא יצטרף להביא לאחר מכן קרבן נוסף.

ספק יולדת שנודע לה ספקה קודם מליקה

היולדת, כשנטהרת מטומאת לידה, מביאה קרבן, [עשירה מביאה כבש לעולה ותור או בן יונה לחטאת, ועניה מביאה שני תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת].

ומי שהיא ספק יולדת [כגון הפילה ספק וולד ספק אינו וולד כפי שנתבאר בדף ז'] מביאה קרבן יולדת הבא על הספק והוא עולת העוף

וחטאת העוף העולה באה על תנאי אם ילדה הרי זו עולת יולדת ואם לא ילדה הרי זו עולת נדבה והחטאת אינה באה בתנאי אלא באה על הספק ואינה נאכלת.

ומי שהביאה קרבן יולדת מחמת הספק, וקודם שנמלק חטאת העוף, נודע לה שילדה וולד גמור, יעשה הכהן את הקרבן בתורת ודאי, ויאכל.

היו לפניו חתיכה של חולין וחתיכה של הקדש

א. אכל אחת מהן ואינו יודע איזה אכל.

הרי זה בספק, אם נהנה מהקדש ומעל, או לא. ולפיכך:

לדעת תנא קמא – מאחר שאין שום קרבן בא על ספק מעילות, הרי זה פטור מקרבן.

ולדעת רבי עקיבא – מאחר שאשם תלוי בא גם על ספק מעילות, הרי זה מביא אשם תלוי.

ב. אכל את שתיהן.

מאחר שאחת מהן היתה הקדש, ויודע שאכלה, הרי זה חייב אשם מעילות.

ג. אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה.

כל אחד מהם הוא בספק, אם נהנה מהקדש ומעל או לא:

ולדעת רבי שמעון – באופן הזה, מאחר שאחד מהם בלבד מעל בוודאי, והשני לא מעל, יביאו בשותפות אשם מעילות אחד, בעבור מי שמעל באמת, ויאמר כל אחד מהם לחבירו אם אתה מעלתה חלקי בקרבן מחול לך וכולו עולה עליך.

אולם לדעת רבי יוסי – אין קרבן בא בשותפות, ואם כן לא יוכלו להתנות כן, אלא כל אחד נידון לעצמו בספק מעילה, ובאנו למחלוקת תנא קמא ורבי עקיבא, אם מביאים אשם תלוי בספק מעילה או לא.

דף כ"ג

היו לפניו חתיכה של חולין וחתיכה של חלב

א. אכל אחת מהן ואינו יודע איזה אכל.

הרי זה בספק, אם אכל חלב וחטא בכך, או לא. ולפיכך יביא אשם תלוי, ככל מי שנסתפק אם חטא.

ב. אכל את שתיהן.

מאחר שאחת מהן היתה חלב, ויודע שאכלה, הרי זה חייב חטאת.

ג. אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה.

כל אחד מהם הוא בספק, אם חטא באכילת חלב או לא:

ולדעת רבי שמעון – באופן הזה, מאחר שאחד מהם בלבד חטא בוודאי, והשני לא חטא, יביאו בשותפות חטאת אחת, בעבור מי שחטא באמת, ויאמר כל אחד מהם לחבירו, אם אתה חטאת, חלקי בקרבן מחול לך, וכולו עולה עליך.

אולם לדעת רבי יוסי – אין קרבן בא בשותפות, ואם כן לא יוכלו להתנות כן, אלא כל אחד נידון לעצמו בספק חטא, ומאחר שכל אחד מהם מסופק אם חטא, כל אחד מהם מביא אשם תלוי.

היו לפניו חתיכה של חלב

וחתיכה של בשר קודש

א. אכל אחת מהן ואינו יודע איזה אכל.

הרי זה בספק, אם אכל חלב וחטא בכך, או אכל בשר קודש ומעל בכך. ולפיכך יביא אשם תלוי, ככל מי שנסתפק אם חטא. [ואף לדעת רבי עקיבא, דיו בכך שמביא אשם תלוי אחד, ואינו צריך להביא שני אשמות תלויים, אחד משום ספק חטא ואחד משום ספק מעילה, כי יודע שמכל מקום לא עשה אלא דבר אחד].

ב. אכל את שתיהן.

מאחר שאחת מהן היתה חלב, ואחת מהן היתה קודש, ויודע שאכל את שתיהן, הרי זה יודע שאכל חלב, ואכל קודש, ולפיכך, על אכילת החלב יביא חטאת, ועל אכילת הקדש יביא אשם מעילות.

ג. אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה.

כל אחד מהם הוא בספק, אם אכל חלב וחטא בכך, או אכל בשר קודש ומעל בכך:

ולדעת רבי שמעון – באופן הזה, מאחר שאחד מהם חטא בוודאי, ואחד מהם מעל בוודאי,

יביאו בשותפות חטאת אחת ואשם מעילות אחד, ויאמר כל אחד מהם לחבירו, אם אני מעלתי ואתה חטאת, האשם שלי והחטאת שלך. ואם אני חטאתי ואתה מעלת, החטאת שלי והאשם שלך.

אולם לדעת רבי יוסי – אין קרבן בא בשותפות, ואם כן לא יוכלו להתנות כן, אלא כל אחד נידון לעצמו בספק חטא ספק מעילה, ולכן כל אחד מהם יביא אשם תלוי.

היו לפניו חתיכה של חלב חולין וחתיכה של חלב הקדש

א. אכל אחת מהן ואינו יודע איזה אכל.

הרי זה יודע שחטא באכילת חלב, כי שתי החתיכות הן חלב. אבל הוא מסופק עם בנוסף לכך גם מעל.

ולפיכך, על מה שחטא באכילת חלב מביא חטאת.

ועל מה שהוא מסופק אם מעל, לדעת חכמים אינו מביא קרבן, ולדעת רבי עקיבא הוא מביא אשם תלוי.

ב. אכל את שתיהן.

מאחר ששתי החתיכות הן חלב והאחת גם קודש, ויודע שאכל את שתיהן, הרי זה יודע שאכל חלב שתי פעמים, וגם אכל קודש, ולפיכך, **אם היו שתי האכילות בשתי העלמות, יביא שתי חטאות ואשם אחד.**

ג. אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה.

כל אחד מהם יודע שאכל חלב ולפיכך כל אחד מהם מביא חטאת אחת.

ובנוסף לכך כל אחד מהם הוא בספק, אם אכל קודש ומעל בכך:

ולדעת רבי שמעון – באופן הזה, מאחר שאחד מהם בלבד מעל בוודאי, והשני לא מעל, [מלבד החטאת שכל אחד מביא], יביאו בשותפות אשם מעילות אחד, בעבור מי שמעל באמת, ויאמר כל אחד מהם לחבירו, אם אתה מעלתה, חלקי בקרבן מחול לך, וכולו עולה עליך.

אולם לדעת רבי יוסי – אין קרבן בא בשותפות, ואם כן לא יוכלו להתנות כן, אלא כל אחד נידון לעצמו בספק מעילה, ובאנו למחלוקת תנא קמא ורבי עקיבא, אם [מלבד החטאת שכל אחד מביא], מביאים כל אחד גם אשם תלוי בספק מעילה או לא.

היו לפניו חתיכה של חלב חולין וחתיכה של חלב נותר

א. אכל אחת מהן ואינו יודע איזה אכל.

הרי זה יודע שחטא באכילת חלב, כי שתי החתיכות הן חלב. אבל הוא מסופק עם בנוסף לכך חטא גם באכילת נותר.

ולפיכך, על מה שחטא באכילת חלב מביא חטאת. ועל מה שהוא מסופק אם חטא באכילת נותר, מביא אשם תלוי.

ב. אכל את שתיהן.

מאחר ששתי החתיכות הן חלב והאחת גם נותר, ויודע שאכל את שתיהן, הרי זה יודע שאכל חלב שתי פעמים, וגם אכל נותר, ולפיכך, **אם היו שתי האכילות בשתי העלמות, יביא שלוש חטאות שתיים משום שתי אכילות של חלב ואחת משום אכילת נותר.**

ג. אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה.

כל אחד מהם יודע שאכל חלב, ולפיכך כל אחד מהם מביא חטאת אחת.

ובנוסף לכך כל אחד מהם הוא בספק, אם אכל נותר וחטא בכך באיסור נוסף:

ולדעת רבי שמעון – באופן הזה, מאחר שאחד מהם בלבד חטא באכילת נותר, והשני לא חטא בכך, [מלבד החטאת שכל אחד מביא על אכילת החלב], יביאו בשותפות חטאת נוספת, בעבור מי שחטא באכילת נותר, ויאמר כל אחד מהם לחבירו, אם אתה אכלת נותר, חלקי בקרבן הזו מחול לך, וכולו עולה עליך.

אולם לדעת רבי יוסי – חטאת הבאה על חטא אינה באה בשותפות, ואם כן לא יוכלו להתנות כן, אלא כל אחד נידון לעצמו בספק אכילת נותר, ולכן כל אחד, [מלבד החטאת שמביא על אכילת חלב], מביא גם אשם תלוי משום ספק אכילת נותר.

ובעניין זה של חתיכת חלב נותר, לא באנו לחייב את האוכל אלא משום איסור חלב, ומשום איסור נותר, אבל משום מעילה שנהנה בקדשים

לא באנו לחייבו.

כי בדרך כלל, כזית נותר אין בו שווה פרוטה, ולפיכך האוכלו אינו נידון בדין מעילה. ומה שמצינו חיוב מעילה באכילת נותר, הוא רק באוכל ממנו אכילה מרובה.

א"נ בימות החמה, הנותר מסריח מהרה, [שהרי הנותר הוא זה שנשאר אחר יום ולילה], ואין בו הנאה, ולכן האוכלו אינו מועל, אבל בימות הגשמים, אינו מסריח, ויש מעילה באכילתו.

דעת רבי שמעון לעניין איסור

הבא לחול על איסור אחר

א. איסור יום הכיפורים על איסור נבלה.

לדעת רבי שמעון, האוכל נבלה ביום הכיפורים, פטור מחיוב יום הכיפורים, כי אין איסור חל על איסור, [אפילו איסור חמור על איסור קל], ולא חל איסור יום הכיפורים על איסור נבלה.

ב. איסור נותר על איסור חלב.

במשנתנו מבואר שגם לדעת רבי שמעון יש מתחייב על אכילה אחת משום חלב ומשום נותר.

רב ששת בריה דרב אידי רצה לומר, שבאמת, לדעת רבי שמעון איסור נותר לא חל על איסור חלב, והאופן שבו יתחייב באכילה אחת על שתיהן, כשהיתה חתיכה, ובה כזית חלב וכזית בשר, ואותו בשר בלבד נעשה נותר, ויש כאן חלב ונותר בחתיכה אחת. [אולם דחו זאת, כי אף אותה חתיכת בשר, כבר היתה אסורה קודם שנעשית נותר, שכן היא עומדת להקרבה, ואם אין איסור חל על איסור, איך חל עליה איסור נותר].

ולמסקנה מודה רבי שמעון, שאיסור נותר חל על איסור חלב, כי לדעתו איסורי קדשים אינם כשאר איסורים, והם חלים גם על דברים שכבר היו אסורים, שנאמר, "וְהִנָּפֵשׁ אֲשֶׁר תֹאכַל בְּשֶׁר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטִמְאַתּוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיקָה", ללמד שטמא האוכל בשר קדשים [כגון אלו העומדים להקרבה], חייב כרת, אף על פי שכבר היו אסורים קודם שנטמא, ואם כן חל איסור אכילת קדשים בטומאה, על קדשים שכבר היו אסורים.

וכל זה כדעת תנא אחד, אבל יש תנא האומר, שלדעת רבי שמעון, גם בקדשים אין איסור חל על איסור, [ולכן, קדשים העומדים להקרבה, שנאסרו בכך באכילה, לא חל עליהם אחרי כן, לא איסור נותר, ולא איסור פיגול].

מעילה בקדשים קלים

לדעת רבי, באיסורי חולין, איסור חמור חל על איסור קל, ואיסור קל לא חל על איסור חמור.

אבל באיסורי קדשים, גם איסור קל חל על איסור חמור, ולכן, אימורי קדשים קלים, אף שיש בהם איסור חמור, שהאוכלם חייב כרת, חל עליהם גם איסור קל של מעילה, שהוא במיתה בידי שמים בלבד.

ודבר זה למד מהכתוב, "כָּל חֵלֶב לַה'", הבא לרבות אימורי קדשים קלים לדין מעילה.

[אולם לדעת האומרים שאיסור מעילה לא חל על אימורי קדשים, הכתוב "כָּל חֵלֶב לַה'", בא ללמד על חלבים אחרים שיש בהם מעילה, והם אימורי וולדות קדשים, והסיבה שחל עליהם דין מעילה, כי הם מתקדשים מיד בתחילת יצירתם, וחלים עליהם שני האיסורים בבת אחת].

סליק פרק דם שהיטה

© כל הזכויות שמורות י.א.ה.

bekitsurl@gmail.com
